

De kunst van overtuigende verhalen

**Een studie naar het effect van verhaalstructuur in een
gezondheidsboodschap op overtuigingen, transportatie en emoties van
lezers.**

Radboud Universiteit

Faculteit der Letteren

Masterscriptie Communicatie & Beïnvloeding

23 januari 2017

Esther van Zoelen (s4052838)

Deventerstraatweg 97

8012 AD Zwolle

esthervanzoelen@student.ru.nl

06-29191221

Begeleider en eerste beoordelaar: Dr. Lettica Hustinx

Tweede beoordelaar: Dr. Anneke de Graaf

Samenvatting

De toenemende vergrijzing in ons land zorgt voor stijgende zorgkosten en de druk op jongere generaties neemt toe. Dit roept de vraag op hoe we ouderen kunnen stimuleren lichamelijk en geestelijk actief te blijven om hun zelfredzaamheid te vergroten. Het gebruik van narratieven om mensen te overtuigen lijkt veelbelovend. Deze studie levert een bijdrage aan de bestaande kennis over narratieve overtuiging door het effect van verhaalstructuur op overtuigingen, transportatie en emoties te onderzoeken in een narratief met een gezondheidsboodschap. Het verhaal gaat over een bejaarde man in een verpleegtehuis die lichamelijk en cognitief achteruit gaat. Zijn kleindochter kan het niet langer aanzien en nodigt hem uit om te komen logeren in haar studentenhuis. Eenmaal daar moet de hoofdpersoon allerlei dagelijkse handelingen weer zelfstandig doen en werkt hij samen met de studenten aan zijn conditie. Aan het eind van het verhaal blijkt tijdens een doktersbezoek dat de lichamelijke en cognitieve conditie van de hoofdpersoon gedurende zijn verblijf in het studentenhuis enorm is verbeterd. Verwacht wordt dat het lezen van een verhaal zorgt voor meer verhaalconsistente overtuigingen. Ook wordt verwacht dat een suspense structuur leidt tot meer verhaalconsistente overtuigingen, transportatie en emoties, dan een non-suspense structuur. Een suspense structuur begint met een inleidende gebeurtenis waarna aanvullende informatie volgt en eindigt met een uitkomst. In een non-suspense structuur volgt de uitkomst direct op de inleidende gebeurtenis en eindigt het verhaal met de aanvullende informatie. De verhaalstructuur is gemanipuleerd door de volgorde waarin het verhaal wordt verteld te variëren. 29 respondenten lezen een verhaal met een suspense structuur en 33 respondenten met een non-suspense structuur. De controlegroep bestaat uit 32 personen die geen verhaal lezen. De conclusie is dat het lezen van een verhaal zorgt voor meer verhaalconsistente overtuigingen. Verhaalstructuur blijkt alleen van invloed op twee onderdelen van transportatie en niet op overtuigingen en emoties. Hierdoor kan de verwachting dat emoties verantwoordelijk zijn voor het effect van verhaalstructuur op overtuiging worden verworpen.

Sleutelwoorden: narratieve overtuiging, verhaalstructuur, transportatie, emoties.

Voorwoord

Woorden, citaten, verhalen, boeken en talen... Ik ben er weg van. Van kleins af aan vind ik het heerlijk om me onder te dompelen in de wondere wereld van een verhaal. Om het bewustzijn van de wereld om mij heen te verliezen en te kijken door de ogen van een ander.

Mijn eigen verhaal als student aan de Radboud Universiteit begon ruim zes jaar geleden met een bachelor Culturele Antropologie en Ontwikkelingsstudies. Pas nu realiseer ik me dat mijn liefde voor verhalen ook mijn aanvankelijke keus voor deze studie kan verklaren. Gedurende de twee jaar dat ik deze studie volgde leerde ik mij te laten meevoeren in andere culturen en mijn eigen gekleurde bril af te zetten. Een bijzondere en interessante ervaring, maar toch wilde ik iets anders. Mijn interesse in vreemde talen deed me besluiten Communicatie- en Informatiewetenschappen te studeren. Ik koos voor Spaans en dompelde me een half jaar lang onder in het Zuid-Spaanse leven van flamenco, de sprookjes van duizend-en-één nacht, zinderende hitte en zoveel meer. Tijdens mijn Erasmus in Málaga schreef ik bijna wekelijks een verhaal over mijn avonturen voor het thuisfront. Weer terug in Nederland leerde ik tijdens mijn studie hoe je verhalen kunt inzetten om mensen te motiveren bepaald gedrag te vertonen. Verhalen vormen de rode draad van mijn studietijd aan de Radboud Universiteit. De keus van een thema voor mijn afstudeeronderzoek lag dan ook voor de hand: narratieven.

Graag wil ik mijn begeleider Lettica Hustinx bedanken voor het enthousiasme waarmee ze mij door dit proces heeft geleid. Zij stond altijd klaar met prikkelende ideeën en adviezen, waardoor ik met veel plezier aan dit onderzoek heb gewerkt. Ik bedank ook mijn ouders en vriend die altijd een luisterend oor boden, klaarstonden met advies of een kop koffie. In het bijzonder wil ik mijn opa bedanken die aan het begin van mijn afstudeeronderzoek overleed. Hij leerde mij te vertrouwen op mijn eigen kunnen en nooit op te geven. Hij was en is een bron van inspiratie.

1. Inleiding

Nederland kampt in toenemende mate met vergrijzing en het aantal ouderen neemt steeds sneller toe. Ook de komende jaren zal deze trend zich voortzetten. Waren er in 2014 nog 3 miljoen 65-plussers in Nederland, in 2040 zal dit aantal naar verwachting zijn hoogtepunt bereiken met 4,8 miljoen 65-plussers (Van Duin & Stoeldraijer, 2014). Dat is naar schatting 26 procent van de Nederlandse bevolking. Ongeveer een derde van dit percentage zal 80 jaar of ouder zijn. Ter vergelijking: in 2014 lag het percentage 65-plussers nog op 18 procent.

Door verbeteringen in de gezondheidszorg worden ouderen in Nederland steeds ouder. Naast vergrijzing is er dus sprake van een toegenomen levensverwachting (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu [RIVM], 2014a). Tegelijkertijd kampen veel ouderen met chronische ziekten: zeventig procent van de 65-plussers heeft een chronische ziekte (RIVM, 2014b). Voldoende lichamelijke activiteit kan chronische ziekten voorkomen. Zo vermindert lichaamsbeweging het risico op hart- en vaatziekten, diabetes, hoge bloeddruk, obesitas en depressie (Warburton, Nicol & Bredin, 2006). Bovendien zijn lichamelijke activiteit en het zelf oplossen van dagelijkse problemen van positieve invloed op de conditie van het brein (Scherder, 2014), omdat het de risicofactoren van dementie verkleint. Zo lijkt dementie minder voor te komen bij mensen die hun leven lang lichamelijk actief zijn geweest.

Er zijn dus tal van redenen te bedenken om ouderen te motiveren zo veel mogelijk alledaagse problemen zelf op te lossen en lichamelijk actief te blijven. In de Nederlandse verpleeg- en verzorgingstehuizen worden ouderen echter vaak met de kleinste dingen geholpen. Ze hoeven niet langer zelf schoon te maken, boodschappen te doen en te koken. Ook het vooruitdenken, plannen en proactief handelen dat bij deze taken hoort is niet langer nodig. Dit werkt niet alleen demotiverend, maar is ook van negatieve invloed op de lichamelijke en cognitieve gesteldheid van ouderen (Scherder, 2014). Veel ouderen zijn dus minder zelfstandig en actief dan ze eigenlijk zouden kunnen zijn. Dit roept de vraag op hoe niet alleen ouderen in verpleegtehuizen, maar ook het verplegend personeel gemotiveerd kan worden om lichamelijke activiteit en zelfredzaamheid van ouderen te stimuleren. Gezondheidscommunicatie in de vorm van een narratieve boodschap kan uitkomst

bieden (Kreuter et al., 2007; Hinyard & Kreuter, 2007). Gezondheidscommunicatie wordt ingezet om de volksgezondheid te verbeteren (Bernhardt, 2004), mensen te informeren, gedrag te veranderen en gezondheidsverschillen te verkleinen (Freimuth & Quinn, 2004). Het gebruik van narratieven in gezondheidscommunicatie is sterk in opkomst en lijkt veelbelovend. Zo blijkt uit een metastudie van De Graaf, Sanders en Hoeken (2016) dat verhalen waarin gezond gedrag wordt gepresenteerd vaker leiden tot een intentie om het gedrag uit te voeren, dan verhalen waarin ongezond gedrag aan de orde komt. Ook zorgen verhalen geschreven vanuit de eerste persoon voor een hogere intentie om het gedrag uit te voeren. Dat een boodschap niet openlijk persuasief hoeft te zijn en duidelijke standpunten en argumenten hoeft te bevatten om overtuigingen van ontvangers te beïnvloeden blijkt uit een metastudie van Braddock en Dillard (2016). Zij vonden dat blootstelling aan een verhaal ervoor kan zorgen dat overtuigingen, attitudes, intenties en gedrag van lezers meer overeenkomen met die in het verhaal. Dit proces wordt narratieve overtuiging genoemd (De Graaf, Sanders, Beentjes & Hoeken, 2007). De persuasieve kracht van narratieven geldt niet alleen voor gezondheidsboodschappen, maar voor allerlei soorten boodschappen.

Er is nog veel onduidelijkheid over de wijze waarop narratieve overtuiging tot stand komt en welk effect het heeft (De Graaf et al., 2007). Meer inzicht in de mechanismen die een rol spelen in narratieve overtuiging is nodig om verhalen succesvol te kunnen inzetten in gezondheidscommunicatie en daar buiten. Veel onderzoeken naar effecten van narratieven gaan over transportatie: de mate waarin lezers opgaan in de verhaalwereld. Daarnaast wordt veel onderzoek gedaan naar effecten van identificatie: zich inleven in de personages in het verhaal (zie bijvoorbeeld De Graaf et al., 2007; De Graaf, Hoeken, Sanders & Beentjes, 2009, 2012; Hoeken & Sinkeldam, 2014). Ander onderzoek gaat over tekstuele kenmerken, zoals het vertelperspectief (Hustinx & Smits, 2006; De Graaf et al., 2012; Hoeken, Kolthoff & Sanders, 2016) en de verhaalopbouw (De Graaf & Hustinx, 2011). Meer inzicht in de wijze waarop verhalen zijn opgebouwd is belangrijk, omdat het van invloed lijkt te zijn op de mate waarin boodschappen lezers overtuigen. Zo blijkt uit een studie van De Graaf en Hustinx (2011) dat de volgorde waarin een verhaal

verteld wordt, de verhaalstructuur, kan leiden tot een verschil in transportatie en meer verhaalconsistente overtuigingen.

Het onderhavige onderzoek gaat over verhaalstructuur, transportatie en emoties. Deze begrippen lijken met elkaar samen te hangen bij narratieve overtuiging. Met een experiment is onderzocht in hoeverre de volgorde waarin een verhaal wordt verteld van invloed is op overtuigingen, transportatie en emoties van lezers. In het volgende hoofdstuk wordt besproken hoe de verhaalstructuur kan leiden tot een verschil in transportatie. Ook wordt uitgelegd hoe transportatie meer emoties kan oproepen en daardoor kan leiden tot meer verhaalconsistente overtuigingen. Hierbij komen ook het *Transportation-Imagery Model* (Green & Brock, 2000, 2002) en de *Structural Affect Theory* (Brewer & Lichtenstein, 1981, 1982) aan bod, die het optreden van bovengenoemde effecten zouden kunnen verklaren.

2. Theoretisch kader

2.1 Narratieven

Definities van wat een narratief is lopen uiteen en het begrip wordt in verschillende studies op diverse manieren geoperationaliseerd. Op basis van verschillende definities zijn Hinyard en Kreuter (2007, p. 778) tot de volgende definitie gekomen: *“Een narratief is een samenhangend verhaal met een duidelijk begin, middenstuk en einde waarin informatie over context en personages wordt gegeven; en waarin onbeantwoorde vragen en problemen worden voorgelegd en opgelost.”* Narratieven vormen de basis van menselijke interactie en ons handelen. De uitwisseling van verhalen is een belangrijk onderdeel van de wijze waarop mensen met elkaar communiceren (Hinyard & Kreuter, 2007). Wat narratieven onderscheidt van andere boodschappen is dat een narratief een gebeurtenis beschrijft die bepaalde personages in een specifieke situatie meemaken (De Graaf, Sanders & Hoeken, 2016). In het algemeen geldt dat narratieven niet openlijk persuasief zijn. Dit in tegenstelling tot boodschappen met duidelijke argumenten en standpunten die wel openlijk persuasief zijn (De Graaf et al., 2007). Voor lezers van dergelijke teksten is het vaak duidelijk dat de boodschap hen van een bepaald standpunt moet overtuigen. Dit kan ertoe leiden dat *reactance* optreedt. Mensen hebben behoefte

aan de vrijheid om hun eigen attitudes en gedrag te bepalen. Wanneer zij het gevoel hebben dat deze vrijheid wordt beperkt zal weerstand optreden (Brehm & Brehm, 1981). Deze vorm van weerstand wordt reactance genoemd. Narratieven kunnen weerstand tegen een boodschap verminderen, omdat ze niet openlijk persuasief zijn, maar er juist sprake is van een meer subtiele vorm van beïnvloeding (Dal Cin, Zanna & Fong, 2004). Lezers zijn zich hierdoor minder bewust van de persuasieve boodschap in het verhaal, waardoor zij minder geneigd zijn weerstand te bieden tegen de boodschap.

2.2 Narratieven in gezondheidscommunicatie

Narratieven worden niet alleen gebruikt in alledaagse communicatie of als entertainment. Steeds vaker worden verhalen ingezet in gezondheidscommunicatie om mensen te motiveren gezonder te leven (Kreuter et al., 2007; Hinyard & Kreuter, 2007). De effecten van narratieven in gezondheidscommunicatie zijn uiteenlopend (De Graaf, Sanders & Hoeken, 2016). Enerzijds tonen studies aan dat narratieven kunnen leiden tot overtuigingen en attitudes die overeenkomen met het verhaal en op die manier het gewenste gedrag stimuleren. Zo leidde het zien van een video waarin vrouwen die borstkanker overleefden vertelden over de ziekte tot een hogere intentie van respondenten om in de komende zes maanden zelf borstkankeronderzoek te ondergaan (Kreuter et al., 2010). Uit dezelfde studie bleek dat boodschappen in narratieve vorm, in tegenstelling tot informatieve boodschappen, beter werden onthouden en hoger werden gewaardeerd. Falzon et al. (2015) vonden ook een positief effect van narratieven op gedragsintentie. Zij vonden dat borstkankerpatiënten na het lezen van een narratief over een borstkankerpatiënt die tijdens haar ziekte lichamelijk actief was geweest een hogere intentie hadden om te blijven bewegen. Een andere studie liet zien dat respondenten na het lezen van een verhaal over iemand die een darmkankeronderzoek onderging, het risico om zelf kanker te krijgen hoger inschatten en minder opzagen tegen het ondergaan van een darmkankeronderzoek (Dillard, Fagerlin, Dal Cin, Zikmund-Fisher & Ubel, 2010).

Narratieven lijken echter niet altijd een effect te hebben op de determinanten van gezond gedrag. Zo vonden Greene en Brinn (2003) dat een

boodschap met statistisch bewijs tegen zonnebankgebruik ervoor zorgde dat studentes één maand na het lezen van de boodschap minder vaak onder de zonnebank gingen, terwijl een narratieve boodschap geen effect had op gedrag. Ook vonden respondenten de statistische boodschap informatiever. Ze vonden de narratieve boodschap daarentegen realistischer. Daarnaast liet onderzoek naar het effect van gezondheidsboodschappen over vaccinaties tegen bof, mazelen en rode hond zien dat het type boodschap (informatief, afbeelding, narratief of geen boodschap) niet leidde tot verschil in intentie om kinderen te laten inenten (Nyhan, Reifler, Richey & Freed, 2014). Geen van de boodschappen leidde tot een hogere intentie tot vaccinatie.

Aanvullend onderzoek is nodig om te achterhalen welke mechanismen en tekstuele kenmerken van verhalen ervoor zorgen dat narratieven effectief zijn in gezondheidscommunicatie. De metastudie van De Graaf, Sanders en Hoeken (2016) die 153 onderzoeken vergeleek geeft hiervan een goede indicatie. Zo blijkt het tonen van gezond gedrag in verhalen vooral te leiden tot een hogere gedragsintentie en lijkt een narratief geschreven vanuit het ik-perspectief het meest overtuigend. De huidige studie onderzoekt welke mechanismen en tekstuele kenmerken van narratieven nog meer een rol spelen. De begrippen die onderzocht worden zijn: transportatie, verhaalstructuur en emoties. Deze worden in de volgende paragrafen besproken.

2.3 Transportatie in een verhaal

Transportatie is een van de mechanismen die zou kunnen verklaren hoe verhalen een effect kunnen hebben op de overtuigingskracht van een boodschap. Het *Transportation-Imagery Model* (Green & Brock, 2000, 2002) stelt dat een individu door het lezen van een narratief getransporteerd wordt in de verhaalwereld. Dit kan omschreven worden als een mentaal proces waarbij aandacht, verbeelding en emoties gefocust zijn op de gebeurtenissen in het verhaal (Green & Brock, 2000). De lezer vergeet de wereld om zich heen en heeft het gevoel dat hij zich in de narratieve wereld bevindt. Transportatie kan van invloed zijn op overtuigingen en attitudes van lezers. Uit onderzoek blijkt dat lezers die meer getransporteerd zijn in een verhaal meer verhaalconsistente overtuigingen hebben (Green & Brock, 2000). Zo geloofden

de meer getransporteerde lezers van een verhaal over een jonge vrouw die werd aangevallen in een winkelcentrum dat winkelcentra onveilig waren en dat de wereld onrechtvaardig was. Opvallend was dat de mate van transportatie en bijbehorende overtuigingen niet werden beïnvloed door de presentatie van het verhaal als fictief of feitelijk. Lezers raakten even zo goed getransporteerd in het verhaal, ongeacht het verhaal verzonnen was of op waarheid berustte. Bovendien werden overtuigingen over de echte wereld in gelijke mate beïnvloed door een verhaal dat als fictief of feitelijk werd bestempeld.

Er zijn verschillende redenen die ervoor zorgen dat transportatie kan leiden tot overtuiging. Allereerst zouden lezers die meer zijn ondergedompeld in een verhaal minder goed in staat zijn tegenargumenten te bedenken (Green & Brock, 2000). Ten tweede zorgt transportatie ervoor dat gebeurtenissen in een verhaal meer op een werkelijke ervaring lijken, waardoor lezers zich een levendige voorstelling kunnen maken van personages en gebeurtenissen (Green, 2006). Als laatste zorgt transportatie ervoor dat lezers meer betrokken raken bij de personages in het verhaal en dat zij zich meer identificeren met deze personages. Naarmate lezers zich meer identificeren met een personage bestaat de kans dat bestaande attitudes en overtuigingen meer opschuiven in de richting van die van het personage (Green, 2006).

2.4 Transportatie en identificatie

Transportatie en identificatie moeten gezien worden als twee aparte mechanismen die een rol spelen bij de overtuigingskracht van verhalen. Al is er echter wel enige overlap (Moyer-Gusé, 2008). Bij transportatie is er sprake van onderdompeling in het verhaal in het algemeen, terwijl identificatie een stapje verder gaat en verwijst naar een gevoel van betrokkenheid bij een specifiek personage (Murphy, Frank, Morgan & Patnoe-Woodley, 2011). Green, Brock en Kaufman (2004, p. 319) suggereren dat transportatie een vereiste is voor identificatie met personages in het verhaal. Wanneer lezers zich identificeren met een personage in het verhaal plaatsen zij zichzelf in het perspectief van het personage en nemen zij tijdelijk de identiteit en rol van het personage aan (Cohen, 2001). Zij beschouwen de doelen van het personage als hun persoonlijke doelen (Oatley, 1995, 1999). Om dit te kunnen moeten lezers

volgens Green et al. (2004) onderdeel uitmaken van de verhaalwereld. Naast het overnemen van doelen van personages ervaren lezers bij identificatie gevoelens die overeenkomen met die van het personage. Ook hebben zij gevoelens voor het personage en leven zij mee met het personage (Tal-Or & Cohen, 2010).

Dat transportatie en identificatie deels overlappen blijkt ook uit een studie van Busselle en Bilandzic (2009). Zij spreken in hun studie over *narrative engagement* om te verwijzen naar narratieve ervaringen. In het onderzoek kwam uit een factoranalyse de dimensie *emotional engagement* naar voren. Deze dimensie bestond uit emoties die werden opgeroepen door het verhaal, het ervaren van dezelfde emoties als de personages en het hebben van gevoelens voor de personages in het verhaal. Transportatie en identificatie lijken dus deels te overlappen, omdat *emotional engagement* zowel het emotionele aspect van transportatie als het empathische aspect van identificatie omvat.

2.5 Narratieve overtuiging en de rol van emoties

Naast transportatie en identificatie zouden emoties een belangrijke rol kunnen spelen bij narratieve overtuiging. Dit blijkt ook uit een studie van Hoeken en Sinkeldam (2014) naar de invloed van identificatie met een personage in een verhaal op emoties en de attitude. In het onderzoek lazen respondenten een verhaal over een vrouw met een hersenbeschadiging die dankzij een persoonsgebonden budget (PGB) zelfstandig kon blijven wonen. De Nederlandse regering overwoog echter om het PGB stop te zetten waardoor zij in de toekomst mogelijk in een verpleegtehuis zou moeten wonen. Uit de resultaten bleek dat naarmate lezers zich meer identificeerden met het personage zij meer verdrietige gevoelens hadden. Ook was hun attitude over het PGB positiever.

Dat identificatie met een personage niet perse noodzakelijk is om emoties op te wekken en te zorgen voor een verschil in attitude blijkt uit onderzoek van De Graaf et al. (2009). Zij vonden dat emoties de attitude van lezers over de Nederlandse asielprocedure kunnen voorspellen. In de studie lazen respondenten een verhaal over een Turkse vrouw die asiel aanvroeg in Nederland. Tijdens de asielprocedure ervoer zij enkele moeilijkheden die er uiteindelijk toe leidden dat het verzoek van de vrouw werd afgewezen. Ondanks dat respondenten zich moeilijk

konden identificeren met de vrouw ervoeren zij wel sterke emoties. De auteurs vermoeden dat deze emoties het gevolg zijn van gevoelens van empathie voor de vrouw. Deze emoties bleken attitudes van lezers significant te voorspellen. Lezers van het verhaal hadden meer verhaalconsistente attitudes dan respondenten die het verhaal niet gelezen hadden.

2.6 De Structural Affect Theory

Zoals hierboven beschreven lijkt transportatie dus samen te hangen met identificatie en emoties in het proces van narratieve overtuiging. Er zijn echter ook studies die wijzen op een verband tussen meer tekstuele kenmerken, zoals het vertelperspectief of de structuur van een verhaal, en de persuasieve kracht van verhalen. Zo stelt de *Structural Affect Theory* (Brewer & Lichtenstein, 1981, 1982) dat verhaalstructuur van invloed kan zijn op de kracht van emotionele reacties van lezers, zoals spanning, nieuwsgierigheid en leesplezier. Om een verhaalstructuur te beschrijven maakt de theorie onderscheid tussen *event structure* en *discourse structure*. Event structure refereert aan de chronologische volgorde waarin gebeurtenissen plaatsvinden. Discourse structure betreft de volgorde van de gebeurtenissen zoals ze gepresenteerd worden in het verhaal (Brewer & Lichtenstein, 1982).

Om emotionele reacties uit te lokken moet een verhaal een *initiating event* en een uitkomst (*outcome*) hebben. Een initiating event is een gebeurtenis die het optreden van belangrijke gevolgen voor een of meer personages waarschijnlijk maakt (Rumelhart, 1975). Dit roept spanning op bij de lezer. Een voorbeeld van een initiating event is: 'De butler schenkt gif in de wijn'. Dit wekt de suggestie dat één van de personages het gevaar loopt vergiftigd te worden. Aanvullende informatie tussen het initiating event en de uitkomst kan de spanning doen toenemen en meer emotionele reacties uitlokken. De theorie stelt dat het niet van belang is of het aanvullende materiaal in chronologische volgorde wordt verteld. Deze informatie zorgt er namelijk voor dat de spanning toeneemt, omdat lezers hierdoor weten dat er iets belangrijks staat te gebeuren maar zij de uitkomst van het verhaal nog niet hebben gelezen (Brewer & Lichtenstein, 1982). Voorbeelden van aanvullende informatie zijn: 'De butler serveert het diner aan de koning', 'De butler brengt de

koning wijn', 'De koning drinkt wijn'. Aan het eind van het verhaal wordt tenslotte de uitkomst gepresenteerd: 'De koning sterft' (Brewer & Lichtenstein, 1982).

Om de theorie empirisch te toetsen vergeleken Brewer en Lichtenstein (1981) twee verhalen. Een verhaal met initiating event en uitkomst en een verhaal zonder initiating event en uitkomst. Om spanning op te roepen werd in de tekst met initiating event en uitkomst aanvullend materiaal tussen deze gebeurtenissen geplaatst. Uit de resultaten bleek dat spanning inderdaad hoger was in de tekstversie met aanvullend materiaal tussen het initiating event en de uitkomst.

Knobloch, Patzig, Mende en Hastall (2004) voegden een aparte structuur voor nieuwsberichten toe aan de Structural Affect Theory. In een nieuwsbericht worden over het algemeen de belangrijkste verhaalelementen aan het begin van een artikel geplaatst en de minder belangrijke aan het eind. Het initiating event en de uitkomst worden dus aan het begin van het artikel gepresenteerd en het aanvullende materiaal aan het eind. Knobloch et al. (2004) vonden dat een nieuwsstructuur minder emotionele reacties oproep dan een *suspense structuur*, waar de uitkomst pas aan het eind van het verhaal werd gepresenteerd. Deze bevindingen komen overeen met de Structural Affect Theory (Brewer & Lichtenstein, 1981).

2.7 Het effect van verhaalstructuur op emoties, transportatie en overtuiging

In navolging van de bovengenoemde onderzoeken koppelden De Graaf en Hustinx (2011) de resultaten van de *Structural Affect Theory* (Brewer & Lichtenstein, 1981, 1982) aan die van het *Transportation-Imagery Model* (Green & Brock, 2000, 2002). Zij onderzochten het effect van verhaalstructuur op emoties, transportatie en overtuigingen. De studie vergeleek een *suspense structuur* met een *non-suspense structuur*. De *suspense structuur* kwam overeen met de theorie van Brewer en Lichtenstein (1981) en bestond uit een initiating event, aanvullend materiaal en de uitkomst. De *non-suspense structuur* was gebaseerd op de uitbreiding van de Structural Affect Theory voor nieuwsberichten door Knobloch et al. (2004). In deze structuur werd het initiating event direct gevolgd door de uitkomst. Tenslotte volgde het aanvullende materiaal dat verklaarde hoe de uitkomst tot stand was gekomen.

In vier episodes werd het verhaal verteld. In de eerste episode zit Tony op het dak van zijn huis in Djenné en overdenkt hij zijn leven, zijn immigratie naar Afrika en de moeilijkheden die hij daarbij moest overwinnen. De tweede episode vormt het initiating event: Tony krijgt malaria en wordt ernstig ziek. Vervolgens worden twee pogingen met verschillende uitkomsten ondernomen om hem te genezen. Episode drie vertelt dat Tony naar het ziekenhuis gaat en westerse medicatie krijgt, maar niet beter wordt. Tenslotte gaat Tony in episode vier naar een traditionele Afrikaanse geneesheer uit Mali. Hij ondergaat een zeer bijzonder initiatieproces en geneest van malaria.

De suspense structuur vertelde het verhaal in de volgorde zoals hierboven beschreven. De non-suspense structuur daarentegen begon met het initiating event: Tony krijgt malaria en wordt ernstig ziek. Deze gebeurtenis werd gevolgd door zijn bezoek aan een traditionele Afrikaanse geneesheer en zijn genezing. Daarna volgden de episode waarin Tony mijmerend op het dak van zijn huis zit en de episode waarin hij naar een Westers ziekenhuis gaat.

Uit de onderzoeksresultaten bleek dat de suspense structuur meer emoties opriep en tot meer transportatie leidde dan de non-suspense structuur. Daarnaast hadden lezers in de suspense conditie overtuigingen die meer in lijn waren met het verhaal, dan lezers in de non-suspense conditie. Zo hadden personen in de suspense conditie minder vertrouwen in het succes van ziekenhuizen ten aanzien van het genezen van malaria en waren zij meer overtuigd van de schadelijke bijwerkingen van malariamedicijnen. De verwachting dat emoties het effect van verhaalstructuur op overtuigingen mediëren werd niet bevestigd. Verhaalstructuur bleef van invloed op overtuigingen wanneer emoties werden meegenomen in de analyse. Geconcludeerd werd dat emoties niet verantwoordelijk waren voor de overtuigingskracht van het verhaal. Als mogelijke verklaring van het niet optreden van dit effect noemen de auteurs dat emoties in de studie specifiek gemeten werden als emoties van spanning. In andere studies werden ook gevoelens van empathie opgeroepen door personages in het verhaal gemeten als onderdeel van emoties (Green & Brock, 2000; Hustinx & Smits, 2006). De Graaf en Hustinx (2011) suggereren dat empathie het effect van verhaalstructuur op overtuigingen zou kunnen verklaren.

Opvallend aan de studie van De Graaf en Hustinx (2011) was dat twee teksten werden gebruikt die qua formulering en inhoud gelijk waren, maar waarvan enkel de verhaalstructuur verschilde. Slechts het verschil in verhaalstructuur zorgde ervoor dat lezers in de suspense conditie meer emoties ervoeren en meer getransporteerd waren in het verhaal, dan personen in de non-suspense conditie. Bovendien zorgde de suspense structuur voor overtuigingen die meer overeenkwamen met het verhaal. Variaties in verhaalstructuur kunnen dus een krachtig middel zijn om te zorgen dat lezers meer getransporteerd worden in een verhaal en meer overtuigd raken van de boodschappen in het verhaal.

2.8 Het huidige onderzoek

Net als in het onderzoek van De Graaf en Hustinx (2011) is in de huidige studie het effect van verhaalstructuur op overtuiging, transportatie en emoties onderzocht. In tegenstelling tot het voorgaande onderzoek stond in de onderhavige studie een gezondheidsboodschap centraal. Omdat lezers zich waarschijnlijk moeilijk kunnen identificeren met een bejaarde man is besloten identificatie niet op te nemen als variabele in het onderzoek. Zoals eerder besproken liet een studie van De Graaf et al. (2009) zien dat ondanks dat respondenten zich niet konden identificeren met een personage in het verhaal zij wel sterke emoties ervoeren. Deze emoties waren volgens de auteurs mogelijk het gevolg van gevoelens van empathie voor het personage in het verhaal. In de onderhavige studie is empathie daarom opgenomen als variabele.

De onderzoeksvraag is als volgt geformuleerd: *In hoeverre heeft de verhaalstructuur van een gezondheidsboodschap in de vorm van een narratief invloed op emoties, transportatie en overtuigingen van de lezer?* In een experiment is getracht de emoties, overtuigingen en de mate van transportatie van lezers te beïnvloeden door hen een verhaal over een oudere man te laten lezen. Twee verhaalversies zijn met elkaar vergeleken: een verhaal met een suspense structuur, waarin aanvullend materiaal is geplaatst tussen het initiating event en de uitkomst, en verhaal met een non-suspense structuur, waarin de uitkomst direct volgt op het initiating event en eindigt met het aanvullende materiaal. In het volgende hoofdstuk wordt het verhaal inhoudelijk toegelicht. Bij de onderzoeksvraag zijn een aantal

hypothesen opgesteld. Op basis van de metastudie van Braddock en Dillard (2016) werd verwacht dat het lezen van een verhaal zou leiden tot overtuigingen die meer overeenkomen met het verhaal. De eerste hypothese luidde dan ook: *Personen die een verhaal lezen zullen overtuigingen hebben die meer in overeenstemming zijn met het verhaal, dan personen die geen verhaal lezen (H1)*. In navolging van de Structural Affect Theory (Brewer & Lichtenstein, 1981, 1982), de onderzoeken van Knobloch et al. (2004) en De Graaf en Hustinx (2011) werd verwacht dat een suspense structuur meer emoties zou oproepen dan een non-suspense structuur. De tweede hypothese was daarom als volgt geformuleerd: *Een suspense structuur roept meer emoties op dan een non-suspense structuur (H2)*. Analoog aan het onderzoek van De Graaf en Hustinx (2011) werd verwacht dat een suspense structuur zou leiden tot meer transportatie dan een non-suspense structuur, uitmondend in de derde hypothese: *Een suspense structuur leidt tot meer transportatie dan een non-suspense structuur (H3)*. Daarnaast stelt het Transportation-Imagery Model (Green & Brock, 2000, 2002) dat transportatie leidt tot overtuiging. Gecombineerd met de Structural Affect Theory (Brewer & Lichtenstein, 1981, 1982) en het onderzoek van De Graaf en Hustinx (2011) was de verwachting daarom dat een suspense structuur zou zorgen voor meer verhaalconsistente overtuigingen. De vierde hypothese luidde dan ook: *Een suspense structuur leidt tot overtuigingen die meer overeenkomen met het verhaal dan een non-suspense structuur (H4)*. Zoals hiervoor is uitgelegd verwachten De Graaf en Hustinx (2011) dat mogelijk wel een mediërend effect van emoties op verhaalstructuur wordt gevonden wanneer gevoelens van empathie worden toegevoegd als onderdeel van emoties. Deze studie onderzocht of dit inderdaad het geval is. De vijfde en laatste hypothese was daarom: *Emoties mediëren het effect van verhaalstructuur op overtuigingen (H5)*.

3. Methode

3.1 Materiaal

Het stimulusmateriaal bestond uit een verhaal gebaseerd op de bestseller *'Pogingen iets van het leven te maken. Het geheime dagboek van Hendrik Groen, 83¼ jaar'* (Groen, 2015). Verschillende passages uit het verhaal waren afkomstig uit het boek of zijn (deels) aangepast. Daarnaast is het verhaal aangevuld met zelfverzonnen

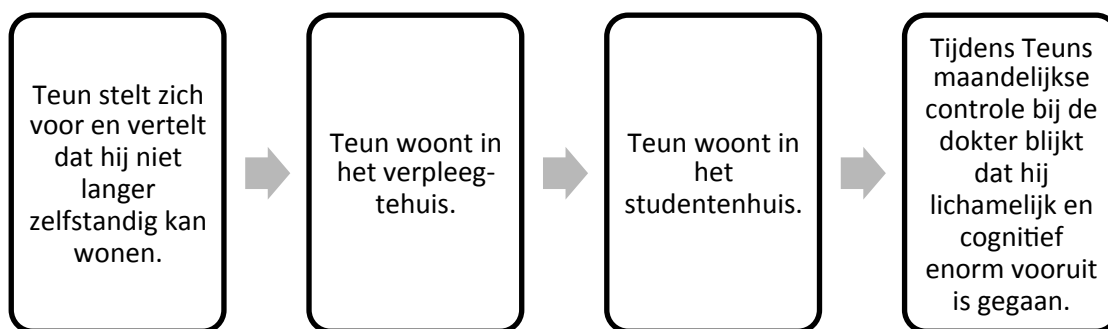
passages. Uit een metastudie naar welke factoren narratieven in gezondheidscommunicatie effectief maken blijkt dat een verhaal geschreven vanuit de eerste persoon het meest succesvol is (De Graaf, Sanders & Hoeken, 2016). Het verhaal is daarom geschreven vanuit de eerste persoon enkelvoud en heeft de vorm van een dagboek.

Het verhaal bestond uit vier episodes. In de eerste episode stelt het personage, de 84-jarige Teun, zichzelf voor aan de lezer. Hij vertelt dat hij van de dokter te horen heeft gekregen dat hij vanwege een slechte gezondheid niet langer zelfstandig kan wonen. In episode 2 vertelt Teun over zijn verblijf in het verpleegtehuis. Hij gaat lichamelijk en cognitief steeds verder achteruit en stoort zich aan zijn medebewoners. Het leven in het tehuis valt Teun zwaar. Hij verveelt zich enorm en verandert langzaam in een sombere oude man. De derde episode begint met een bezoekje van kleindochter Juul in het verpleegtehuis. Zij nodigt Teun uit om een weekje te komen logeren in haar studentenhuis. Tijdens dit logeerpartijtje moet Teun allerlei dagelijkse taken, zoals boodschappen doen, koken en schoonmaken, weer zelf ondernemen. Een huisgenoot van Juul stelt een trainingsschema op om ervoor te zorgen dat Teun weer fit wordt. Het verblijf in het studentenhuis bevalt hem zo goed dat hij na een week besluit langer te blijven. Wanneer Teun in episode 4 voor zijn maandelijkse controle naar de dokter moet blijkt dat hij niet alleen lichamelijk, maar ook geestelijk een stuk fitter is geworden sinds hij in het studentenhuis woont. Met dank aan de studenten is Teun een stuk zelfstandiger en geniet hij weer volop van het leven.

De onafhankelijke variabele in deze studie was de Verhaalstructuur (suspense versus non-suspense). Er zijn daarom twee versies van het verhaal gemaakt. De suspense structuur (bijlage 1) vertelt het verhaal in de volgorde zoals hierboven beschreven. In figuur 1 is de suspense structuur schematisch weergegeven.

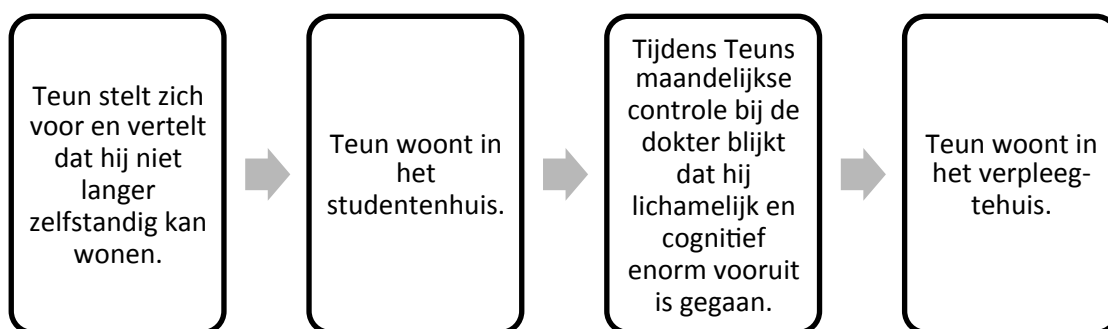

Figuur 1: De volgorde van het verhaal in de suspense structuur

Het verhaal met de non-suspense structuur (bijlage 2) begint met episode 1 waarin Teun zich voorstelt en vertelt dat hij niet langer zelfstandig kan wonen. Deze episode wordt gevolgd door de derde episode waarin Juul bij haar opa op bezoek gaat en Teun blijft logeren in het studentenhuis. Hierna volgt de vierde episode waarin blijkt Teun zowel lichamelijk als cognitief enorm is vooruitgegaan tijdens het logeerpartijtje in het studentenhuis. Pas daarna wordt de tweede episode over zijn leven in het verpleegtehuis verteld. Om het verhaal in de non-suspense structuur goed te laten eindigen is aan deze verhaalversie een korte alinea toegevoegd waarin Teun terugblijkt op de afgelopen periode en vertelt hoe blij hij is met de veranderingen in zijn leven. In figuur 2 is de non-suspense structuur schematisch weergegeven.

Figuur 2: De volgorde van het verhaal in de non-suspense structuur

Qua woordgebruik en inhoud waren beide verhalen vergelijkbaar. In de non-suspense conditie zijn enkele overgangszinnen toegevoegd om de overgang tussen de verschillende episodes mogelijk te maken. Daarnaast is aan deze tekstversie een korte slotalinea toegevoegd om het verhaal logisch te laten eindigen. De het verhaal

in de suspense structuur telde 3.678 woorden ($\pm 9\frac{1}{4}$ pagina's tekst) en het verhaal in de non-suspense structuur 3.821 woorden ($\pm 9\frac{1}{2}$ pagina's tekst).

3.2 Onderzoeksontwerp

Het onderzoeksontwerp was een tussenproefpersoonontwerp met drie niveaus. De respondenten werden aan één van de drie condities toegewezen: de suspense conditie, de non-suspense conditie of de controleconditie. Personen in de suspense conditie lazen een verhaal met een suspense structuur en personen in de non-suspense conditie lazen een verhaal met een non-suspense structuur. Personen in de controleconditie lazen geen verhaal. Na een korte introducerende tekst werd hen gevraagd een vragenlijst over overtuigingen over ouderen en studenten in te vullen. De controleconditie werd gebruikt om te onderzoeken of het lezen van een verhaal überhaupt van invloed was op de overtuigingen van de respondenten.

3.3 Proefpersonen

Aan het onderzoek namen 94 respondenten deel die random werden verdeeld over de drie condities. 29 personen lazen het verhaal met een suspense structuur en 33 met een non-suspense structuur. De controlegroep die geen tekst kreeg bestond uit 32 personen. Er waren 60 vrouwelijke en 34 mannelijke respondenten. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers was 37.31 jaar ($SD = 13.43$). De minimale leeftijd van de respondenten was 18 jaar en de maximale leeftijd was 66 jaar. Het opleidingsniveau van de deelnemers varieerde van het voortgezet onderwijs tot het wetenschappelijk onderwijs. De meeste respondenten hadden het beroepsonderwijs genoten (42.60%).

Uit een χ^2 -toets tussen de drie verschillende condities en de variabelen Geslacht ($\chi^2 (2) = .61, p = .738$), Leeftijd ($\chi^2 (72) = 74.82, p = .387$) en Opleidingsniveau ($\chi^2 = (6) = 5.30, p = .506$) bleek geen verband. Geconcludeerd kon worden dat er geen significante verschillen bestonden tussen de respondenten in de verschillende condities voor de variabelen Geslacht, Leeftijd en Opleidingsniveau.

3.4 Procedure

De respondenten zijn per e-mail en sociale media gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. De enquête is afgenomen met het online programma Qualtrics. In een korte introducerende tekst is de proefpersonen uitgelegd dat zij een verhaal kregen te lezen. Ook is verteld dat enkele passages uit het verhaal gebaseerd waren op of afkomstig waren uit de bestseller *'Pogingen iets van het leven te maken. Het geheime dagboek van Hendrik Groen, 83¼ jaar.'* (Groen, 2015). Aangegeven werd dat personen die onlangs dit boek of het vervolg *'Zolang er leven is. Het nieuwe geheime dagboek van Hendrik Groen, 85 jaar.'* (Groen, 2016) hadden gelezen niet konden meedoen aan de enquête. De respondenten is verzocht het verhaal in een keer te lezen en om dit zo aandachtig mogelijk te doen. Ook is benadrukt dat er geen foute antwoorden bestonden, dat zij te allen tijde konden stoppen met de enquête en dat de gegevens anoniem verwerkt zouden worden.

Na de introductie werden de respondenten toegewezen aan een van de experimentele condities of aan de controleconditie. Personen in de suspense en non-suspense conditie kregen eerst een verhaal te lezen. Na het lezen van het verhaal werd hen gevraagd of zij het verhaal in een keer hadden gelezen. Vervolgens werden zij bevraagd over hun overtuigingen over ouderen en studenten. Daarna volgden enkele vragen over hun ervaringen en kennis over de gang van zaken in een verpleegtehuis en een studentenhuis. Ook werden zij bevraagd over de mate van transportatie in het verhaal, hun emoties en gevoelens van empathie. Tenslotte werden enkele controlevragen gesteld die ingingen op het leesplezier, het waargenomen realisme en de begrijpelijkheid van het verhaal.

Respondenten in de controleconditie kregen geen tekst te lezen. Na een introducerende tekst werd hen gevraagd naar hun overtuigingen over ouderen en studenten. Ook werden zij bevraagd over hun ervaringen en kennis over de gang van zaken in een verpleegtehuis en een studentenhuis.

Het eind van de enquête was voor alle condities gelijk. Respondenten kregen een aantal vragen over hun demografische gegevens (leeftijd, geslacht en opleidingsniveau). In de afsluitende tekst werden de deelnemers bedankt voor hun deelname aan de enquête. Ook werd gemeld dat zij een e-mail konden sturen om op

de hoogte te worden gebracht van de resultaten van de studie. De data zijn verzameld in de periode van 22 november tot en met 30 november 2016.

3.5 Instrumentatie

De vragenlijst bestond uit verschillende onderdelen. Allereerst werden *Overtuigingen* gemeten. Vervolgens werden *Transportatie* en *Emoties* gemeten. Ook werden enkele controlevariabelen gemeten, waaronder *Begrijpelijkheid*, *Waargenomen realisme* en *Verhaalwaardering*. Tenslotte zijn enkele demografische gegevens, waaronder leeftijd, geslacht en opleidingsniveau bevraagd.

3.5.1 Overtuigingen

Overtuigingen zijn gemeten met 13 items die speciaal voor het onderzoek zijn geformuleerd. Overtuigingen waren onderverdeeld in overtuigingen over ouderen (9 items) en overtuigingen over ouderen en studenten (4 items). Voorbeelditems over ouderen zijn: *'Een verpleegtehuis is een veilige plek voor ouderen'* en *'Als mensen niet meer goed in staat zijn om zelf hun boodschappen te doen, moet deze taak van hen overgenomen worden'*. De vragen werden beantwoord met een 7-punts Likertschaal waarbij 1 stond voor 'helemaal mee oneens' en 7 voor 'helemaal mee eens'. Drie items werden bij het vormen van de schaal omgepooled. Het ging om de items *'Het is goed om ouderen die eigenlijk niet meer zelfstandig kunnen wonen toch thuis te laten wonen'*, *'Het verplegend personeel neemt teveel taken van ouderen over'* en *'Het verplegend personeel ontziet ouderen teveel'*. De betrouwbaarheid van de schaal bleek adequaat ($\alpha = .72$).

Voorbeelden van overtuigingen over ouderen en studenten zijn: *'Studenten zijn bereid iets te doen voor ouderen'* en *'Een studentenhuus is een vieze en ongezonde leefomgeving voor een kwetsbare oudere'*. Respondenten beantwoordden deze items op een 7-punts Likertschaal variërend van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens'. Bij het samenvoegen van de schaal werd het item *'Studenten zijn bereid iets te doen voor ouderen'* omgepooled. De betrouwbaarheid van de schaal was voldoende ($\alpha = .62$).

3.5.2 Transportatie

Transportatie werd gemeten aan de hand van dertien items onderverdeeld in de componenten: *Aandacht*, *Mentale beelden*, *Emoties transportatie*, *Absorptie*, *Aanwezig zijn in de narratieve wereld* en *Niet aanwezig zijn in de 'echte' wereld*. De items zijn afkomstig uit een studie van De Graaf et al. (2012). Alle items werden beantwoord op een 7-punts Likertschaal waarbij 1 stond voor 'helemaal mee oneens' en 7 voor 'helemaal mee eens'. De betrouwbaarheid van de schaal met alle dertien items was hoog ($\alpha = .94$).

Het onderdeel *Aandacht* is gemeten met twee items, waaronder: '*Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door het verhaal*'. De betrouwbaarheid van de schaal *Aandacht* bleek hoog ($\alpha = .92$).

Ook *Mentale beelden* werd gemeten met twee items. Een voorbeelditem was: '*Ik had een levendig beeld van de gebeurtenissen in het verhaal*'. De betrouwbaarheid van de schaal *Mentale beelden* was hoog ($\alpha = .87$).

Met twee items werd het onderdeel *Emoties transportatie* bevraagd. Een van de items was: '*Het verhaal raakte me*'. De betrouwbaarheid van de schaal *Emoties transportatie* bleek voldoende ($\alpha = .66$).

Ook het onderdeel *Absorptie* bestond uit twee items, waaronder '*Ik werd meegesleept door het verhaal*'. De betrouwbaarheid van de schaal *Absorptie* bleek hoog ($\alpha = .93$).

Aanwezig zijn in de narratieve wereld werd gemeten met 2 items. Een voorbeelditem was: '*Terwijl ik het verhaal las, was ik in mijn verbeelding in de wereld van het verhaal*'. De betrouwbaarheid van de schaal bleek hoog ($\alpha = .87$).

Tenslotte werd het onderdeel *Niet aanwezig zijn in de 'echte' wereld* bevraagd met 3 items, waaronder: '*Tijdens het lezen dacht ik even niet meer aan de dingen die me de laatste tijd bezighielden*'. Ook deze schaal bleek zeer betrouwbaar ($\alpha = .87$).

3.5.3 Emoties

Emoties werden gemeten met 16 items onderverdeeld in drie onderdelen: *Emoties over de passage in het verpleegtehuis*, *Emoties over de passage in het studentenhuis* en *Empathie*.

De items in de schalen *Emoties over de passage in het verpleegtehuis en het studentenhuis* waren gebaseerd op de schaal van Murphy et al. (2013). De schaal werd enigszins aangepast zodat deze beter aansloot op de huidige studie. Beide schalen bestonden uit de zes items: *Verontwaardiging, Zwaarmoedigheid, Wanhoop, Opluchting, Blijdschap* en *Verrassing*. Respondenten konden de items beantwoorden met een 7-punts Likertschaal variërend van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens'. Bij het vormen van beide schalen werden de items *Opluchting, Blijdschap* en *Verrassing* omgepooled. De betrouwbaarheid van de schaal *Emoties over de passage in het verpleegtehuis* was hoog ($\alpha = .80$). De betrouwbaarheid van de schaal *Emoties over de passage in het studentenhuis* bleek adequaat ($\alpha = .74$).

Ook is onderscheid gemaakt tussen negatieve emoties (*Verontwaardiging, Zwaarmoedigheid, Wanhoop*) en positieve emoties (*Opluchting, Blijdschap* en *Verrassing*). De betrouwbaarheid van de schalen *Negatieve emoties over de passage in het verpleegtehuis* ($\alpha = .84$) en *Positieve emoties over de passage in het verpleegtehuis* ($\alpha = .93$) bleek hoog. Ook de betrouwbaarheid van de schalen *Negatieve emoties over de passage in het studentenhuis* ($\alpha = .81$) en *Positieve emoties over de passage in het studentenhuis* ($\alpha = .88$) was hoog. Bij het vormen van deze schalen zijn de items niet omgepooled.

Empathie werd gemeten met 4 items die gebaseerd waren op de studie van De Graaf et al. (2012). Voorbeelditems zijn: 'Ik voelde mee met Teun' en 'Tijdens het lezen voelde ik me vrolijk als Teun zich vrolijk voelde'. De items werden beantwoord op een 7-punts Likertschaal waarbij 1 stond voor 'helemaal mee oneens' en 7 voor 'helemaal mee eens'. De betrouwbaarheid van de schaal was adequaat ($\alpha = .72$).

3.5.4 Controlevariabelen

Om te controleren of de onderzoeksresultaten mogelijk te verklaren zijn door andere factoren zijn een aantal controlevariabelen meegenomen in het onderzoek: *Begrijpelijkheid, Waargenomen realisme* en *Verhaalwaardering*.

Begrijpelijkheid werd gemeten met drie items afkomstig uit de schaal van Hoeken (2002). De vraag die gesteld werd was 'Ik vond het verhaal over Teun...'. Vervolgens konden de respondenten deze vraag beantwoorden op een 7-punts semantische differentiatieschaal waarbij 1 stond voor 'moeilijk', 'onduidelijk' of

‘logisch opgebouwd’ en 7 stond voor ‘makkelijk’, ‘duidelijk’ of ‘onlogisch opgebouwd’. Het laatste item: ‘logisch opgebouwd/onlogisch opgebouwd’ werd bij het vormen van de schaal omgepooled. De betrouwbaarheid van de schaal was zeer laag ($\alpha = .59$). Bij verwijdering van het laatste item bleek de schaal betrouwbaar ($\alpha = .83$). Het item ‘logisch opgebouwd/onlogisch opgebouwd’ is apart geanalyseerd, omdat dit item controleerde of de manipulatie van het verhaal was geslaagd.

Waargenomen realisme is gemeten met drie items gebaseerd op de studie van Hoeken en Sinkeldam (2014). Wederom werd de volgende vraag gesteld ‘*Ik vond het verhaal over Teun...*’. Respondenten konden de vraag beantwoorden op een 7-punts semantische differentiatieschaal waarbij 1 stond voor ‘niet overtuigend’, ‘samenhangend’ of ‘geloofwaardig’ en 7 stond voor ‘overtuigend’, ‘onsamenhangend’ of ‘ongeloofwaardig’. De items ‘samenhangend/onsamenhangend’ en ‘geloofwaardig/ongeloofwaardig’ werden omgepooled. De betrouwbaarheid van de schaal was laag ($\alpha = .67$). Bij verwijdering van het eerste item bleek de betrouwbaarheid van de schaal adequater ($\alpha = .69$), daarom is dit item uit de analyse gehouden.

Tenslotte werd *Verhaalwaardering* gemeten met drie items gebaseerd op het onderzoek van Hartmann en Vordener (2010) in Hoeken en Sinkeldam (2014). Voorbeelditems zijn: ‘*Het lezen van het verhaal over Teun vond ik plezierig*’ en ‘*Ik was tijdens het lezen benieuwd hoe het verhaal afliep*’. Alle items werden beantwoord op een 7-punts Likertschaal variërend van ‘helemaal mee oneens’ tot ‘helemaal mee eens’. In de analyse zijn deze items apart genomen, omdat ze elk iets anders bevragen.

3.6 Statistische toetsing

De hypothesen in deze studie zijn getoetst met een eenweg variantie-analyse. In een aantal gevallen was sprake van ongelijke varianties. In deze gevallen is tussen haakjes aangegeven dat de Levene’s test significant was en zijn de uitkomsten van de Welch test gerapporteerd.

4. Resultaten

4.1 Controlevariabelen

Om te onderzoeken of eventuele effecten te verklaren zijn door andere factoren dan de afhankelijke variabelen zijn Begrijpelijkheid, Logische verhaalopbouw, Waargenomen realisme en Verhaalwaardering gemeten als controlevariabelen.

Tabel 1: Gemiddelden en standaarddeviaties van de controlevariabelen Begrijpelijkheid, Logische verhaalopbouw en Waargenomen realisme (1 = negatieve score, 7 = positieve score)

	Verhaalstructuur	
	Suspense structuur ($n = 29$)	Non-suspense structuur ($n = 33$)
Begrijpelijkheid	5.60 (1.78) ^a	6.08 (1.31) ^a
Logische verhaalopbouw *	5.48 (1.77) ^a	4.61 (1.75) ^b
Waargenomen realisme *	4.93 (1.56) ^a	4.94 (1.41) ^a

* Dit item is in de analyse omgepooled.

Als eerste is onderzocht of proefpersonen die een verhaal met een suspense structuur lazen en proefpersonen die het verhaal met een non-suspense structuur lazen verschilden in de mate waarin zij het verhaal begrijpelijk vonden. Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Begrijpelijkheid van het verhaal bleek geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F = (1, 50.81) = 1.39, p = .244, \text{partiële } \eta^2 = .02$). Geconcludeerd kon worden dat de mate waarin personen in de suspense en non-suspense conditie het verhaal begrijpelijk vonden niet verschilden. (Levene's test was significant met $p = .046$.)

Vervolgens is gekeken of respondenten die een verhaal met een suspense structuur lazen en respondenten die een verhaal met een non-suspense structuur lazen verschilden wat betreft de mate waarin zij vonden dat het verhaal logisch was opgebouwd. Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Logische verhaalopbouw bleek een marginaal significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F = (1, 60) = 3.85, p = .055, \text{partiële } \eta^2 = .06$). Personen in de suspense conditie vonden het verhaal logischer opgebouwd ($M = 5.48, SD = 1.77$) dan personen in de non-suspense conditie ($M = 4.61, SD = 1.75$). Uit deze bevinding kan de conclusie getrokken worden dat de manipulatie van de tekst niet helemaal geslaagd is. In de conclusie en discussie wordt deze bevinding inhoudelijk besproken.

Ook is onderzocht of respondenten in de suspense conditie en non-suspense conditie verschilden wat betreft de mate waarin zij het verhaal realistisch vonden. Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Waargenomen realisme van het verhaal bleek geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) < 1$). Het waargenomen realisme van het verhaal bleek niet te verschillen tussen respondenten die het verhaal in een suspense structuur lazen en personen die het verhaal in een non-suspense structuur lazen.

Tabel 2: Gemiddelden en standaarddeviaties van de controlevariabele Verhaalwaardering (1 = helemaal mee oneens, 7 = helemaal mee eens)

Verhaalwaardering	Verhaalstructuur	
	Suspense structuur ($n = 29$)	Non-suspense structuur ($n = 33$)
Leesplezier	5.28 (1.69) ^a	5.79 (1.27) ^a
Het begin van het verhaal was leuker dan het einde.	2.45 (1.64) ^a	4.00 (1.97) ^b
Benieuwd naar het einde van het verhaal.	4.97 (1.84) ^a	5.61 (1.35) ^a

Als laatste is onderzocht of personen in de suspense conditie en non-suspense conditie gelijk waren wat betreft Verhaalwaardering. Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Leesplezier bleek geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 51,58) = 1.78, p = .188, \text{partiële } \eta^2 = .03$). Wat betreft het ervaren Leesplezier verschilden respondenten in de suspense en non-suspense conditie niet. (Levene's test was significant met $p = .027$.)

Een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op de stelling '*Ik vond het begin van het verhaal leuker dan het einde*' liet een significant hoofdeffect van Verhaalstructuur zien ($F(1, 60) = 11.20, p = .001, \text{partiële } \eta^2 = .16$). Personen die het verhaal met een suspense structuur lazen vonden het begin van het verhaal minder leuk ($M = 2.45, SD = 1.64$) dan personen die het verhaal met een non-suspense structuur lazen ($M = 4.00, SD = 1.97$). Dat deze bevinding in lijn is met de verwachting wordt besproken in de conclusie en discussie.

Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op de stelling '*Ik was tijdens het lezen benieuwd hoe het verhaal afliep*' bleek geen significant effect van

Verhaalstructuur ($F(1, 60) = 2.49, p = .120, \text{partiële } \eta^2 = .04$). Respondenten in de suspense en non-suspense conditie verschilden niet wat betreft hun nieuwsgierigheid naar het einde het verhaal.

4.2 Overtuigingen over ouderen

Onderzocht is in hoeverre het lezen van een verhaal en de verhaalstructuur van invloed zijn op de schaal Overtuigingen over ouderen. Vervolgens is per stelling gekeken wat het effect van het lezen van een verhaal en de verhaalstructuur is.

Tabel 3: Gemiddelden en standaarddeviaties van Versie op Overtuigingen over ouderen
(1 = helemaal mee oneens, 7 = helemaal mee eens)

Overtuigingen	Versie		
	Suspense structuur ($n = 29$)	Non-suspense structuur ($n = 33$)	Geen verhaal ($n = 32$)
Schaal Overtuigingen over ouderen.	3.98 (.74) ^a	4.06 (.76) ^a	4.88 (.81) ^b
Het is goed om ouderen die niet meer zelfstandig kunnen wonen toch thuis te laten wonen. *	3.97 (1.43) ^a	3.79 (1.36) ^a	5.09 (1.65) ^b
Een verpleegtehuis is een veilige plek voor ouderen	4.76 (1.15) ^a	4.64 (1.27) ^{ab}	5.34 (1.26) ^a
Ouderen die in een verpleegtehuis wonen hoeven lichamelijke en geestelijke niet sneller achteruit te gaan, dan ouderen die thuis (mantel)zorg krijgen.	4.14 (1.77) ^a	4.21 (1.78) ^a	5.22 (1.29) ^b
Het is goed als ouderen die in een verpleegtehuis wonen zoveel mogelijk worden geholpen met basale handelingen.	2.83 (1.51) ^a	3.00 (1.39) ^a	4.41 (1.68) ^b
Het verplegend personeel zou zich meer moeten aantrekken van ouderen die geholpen willen worden.	4.59 (1.48) ^a	5.00 (1.54) ^a	4.91 (1.51) ^a
Als mensen niet meer goed in staat zijn om zelf hun boodschappen te doen, moet deze taak van hen overgenomen worden.	4.31 (1.82) ^a	4.39 (1.66) ^a	5.38 (1.54) ^b
Het verplegend personeel neemt teveel taken van ouderen over.*	3.52 (1.33) ^a	3.58 (1.30) ^a	4.47 (1.30) ^b
Het verplegend personeel ontziet ouderen teveel.*	3.72 (1.46) ^a	3.82 (1.47) ^a	4.69 (1.28) ^b
Als een oudere eenmaal met een rollator loopt is het erg onwaarschijnlijk dat hij/zij daarna weer zelfstandig zonder stok of rollator zal lopen.	4.03 (1.86) ^a	4.15 (1.72) ^a	4.44 (1.54) ^a

* Dit item is in de analyse omgepoold.

Uit een eenweg variantie-analyse van Versie op de schaal Overtuigingen over ouderen bleek een significant hoofdeffect van Versie ($F(2, 91) = 13.15, p < .001, \text{partiële } \eta^2 = .22$). De overtuigingen van personen die geen verhaal lazen ($M = 4.88, SD = .81$) bleken significant te verschillen van die van personen die het verhaal lazen met een suspense structuur ($p < .001, \text{Bonferroni-correctie; } M = 3.98, SD = .74$) en personen die een verhaal lazen met een non-suspense structuur ($p < .001, \text{Bonferroni-correctie; } M = 4.06, SD = .76$). Personen die geen verhaal lazen waren het meer eens met de stellingen dan personen in de suspense en non-suspense conditie en hadden dus minder verhaalconsistente overtuigingen. De overtuigingen van personen die een verhaal met een suspense en non-suspense structuur lazen verschilden onderling niet ($p = 1.00, \text{Bonferroni-correctie}$).

Uit een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Het is goed om ouderen die niet meer zelfstandig kunnen wonen toch thuis te laten wonen*' bleek een significant hoofdeffect van Versie ($F(2, 91) = 7.25, p = .001, \text{partiële } \eta^2 = .14$). De overtuiging van respondenten die geen verhaal lazen ($M = 5.09, SD = 1.65$) bleek significant te verschillen van die van personen die een verhaal lazen met een suspense structuur ($p = .012, \text{Bonferroni-correctie; } M = 3.97, SD = 1.43$) en personen die een verhaal lazen met een non-suspense structuur ($p = .002, \text{Bonferroni-correctie; } M = 3.79, SD = 1.36$). De overtuiging van personen die een verhaal met een suspense en non-suspense structuur lazen verschilden onderling niet ($p = 1.00, \text{Bonferroni-correctie}$).

Een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Een verpleegtehuis is een veilige plek voor ouderen*' liet een marginaal significant effect van Versie zien ($F(2, 91) = 3.01, p = .054, \text{partiële } \eta^2 = .06$). De overtuiging van personen in de non-suspense conditie ($M = 4.64, SD = 1.27$) en personen die geen verhaal lazen bleek marginaal te verschillen ($p = .069, \text{Bonferroni-correctie; } M = 5.34, SD = 1.26$). Personen in de non-suspense conditie waren het minder eens met de stelling dan personen die geen verhaal lazen. Er bleek geen verschil in overtuiging tussen personen in de suspense conditie ($M = 4.76, SD = 1.15$) en personen in de non-suspense conditie ($p = 1.00, \text{Bonferroni-correctie}$). Ook de overtuiging van personen in de suspense conditie en personen die geen verhaal lazen verschilden onderling niet ($p = .202, \text{Bonferroni-correctie}$).

Uit een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Ouderen die in een verpleegtehuis wonen hoeven lichamelijk en geestelijk niet sneller achteruit te gaan, dan ouderen die thuis (mantel)zorg krijgen*' bleek een significant hoofdeffect van Versie ($F(2, 58.29) = 5.24, p = .008, \text{partiële } \eta^2 = .09$). Respondenten die een verhaal lezen met een suspense structuur ($p = .025$, Games-Howell-correctie; $M = 4.14, SD = 1.77$) en respondenten die een verhaal lezen met een non-suspense structuur ($p = .030$, Games-Howell-correctie; $M = 4.21, SD = 1.78$) bleken het minder eens te zijn met de stelling dan personen die geen verhaal lezen ($M = 5.22, SD = 1.29$). De overtuiging van personen die een verhaal met een suspense en non-suspense structuur lezen verschilde onderling niet ($p = .985$, Games-Howell-correctie). (Levene's test was significant met $p = .008$.)

Een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Het is goed als ouderen die in een verpleegtehuis wonen zoveel mogelijk worden geholpen met basale handelingen*' liet een significant hoofdeffect van Versie zien ($F(2, 91) = 10.03, p < .001, \text{partiële } \eta^2 = .18$). Respondenten die geen verhaal lezen ($M = 4.41, SD = 1.68$) waren het meer eens met de stelling dan personen die een verhaal lezen met een suspense structuur ($p < .001$, Bonferroni-correctie; $M = 2.83, SD = 1.51$) en personen die een verhaal lezen met een non-suspense structuur ($p = .001$, Bonferroni-correctie; $M = 3.00, SD = 1.39$). De overtuiging van respondenten die een verhaal met een suspense en non-suspense structuur lezen verschilde onderling niet ($p = 1.00$, Bonferroni-correctie).

Uit een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Het verplegend personeel zou zich meer moeten aantrekken van ouderen die geholpen willen worden*' bleek geen significant effect van Versie ($F(2, 91) < 1$). De mate waarin personen die een verhaal lezen met een suspense structuur, personen die een verhaal lezen met een non-suspense structuur en personen die geen verhaal lezen het eens waren met de stelling bleek niet te verschillen.

Een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Als mensen niet meer goed in staat zijn om zelf hun boodschappen te doen, moet deze taak van hen overgenomen worden*' liet een significant hoofdeffect van Versie zien ($F(2, 91) = 3.96, p = .022, \text{partiële } \eta^2 = .08$). De overtuiging van respondenten die geen verhaal lezen ($M = 5.38, SD = 1.54$) bleek significant te verschillen van die van respondenten

in de suspense conditie ($p = .044$, Bonferroni-correctie; $M = 4.31$, $SD = 1.82$) en marginaal van die van respondenten in de non-suspense conditie ($p = .060$, Bonferroni-correctie; $M = 4.39$, $SD = 1.66$). Respondenten die geen verhaal lezen waren het meer eens met de stelling dan respondenten die het verhaal met een suspense of non-suspense structuur lezen. Personen in de suspense en non-suspense conditie bleken niet te verschillen wat betreft hun overtuiging ($p = 1.00$, Bonferroni-correctie).

Uit een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Het verplegend personeel neemt teveel taken van ouderen over*' bleek een significant hoofdeffect van Versie ($F(2, 91) = 5.26$, $p = .007$, *partiële* $\eta^2 = .10$). De mate waarin respondenten die geen verhaal lezen ($M = 4.47$, $SD = 1.30$) het eens waren met de stelling bleek significant te verschillen van respondenten die een verhaal lezen met een suspense structuur ($p = .017$, Bonferroni-correctie; $M = 3.52$, $SD = 1.33$) en respondenten die een verhaal lezen met een non-suspense structuur ($p = .021$, Bonferroni-correctie; $M = 3.58$, $SD = 1.30$). De overtuiging van personen die een verhaal met een suspense en non-suspense structuur lezen verschilde onderling niet ($p = 1.00$, Bonferroni-correctie).

Een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Het verplegend personeel ontziet ouderen teveel*' liet een significant hoofdeffect van Versie zien ($F(2, 91) = 4.50$, $p = .014$, *partiële* $\eta^2 = .09$). De overtuiging van personen die een verhaal lezen met een suspense structuur ($p = .027$, Bonferroni-correctie; $M = 3.72$, $SD = 1.46$) en personen die een verhaal lezen met een non-suspense structuur ($p = .043$, Bonferroni-correctie; $M = 3.82$, $SD = 1.47$) bleek te verschillen van die van personen die geen verhaal lezen ($M = 4.69$, $SD = 1.28$). De overtuiging van personen die een verhaal met een suspense en non-suspense structuur lezen verschilde onderling niet ($p = 1.00$, Bonferroni-correctie).

Uit een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Als een oudere eenmaal met een rollator loopt is het erg onwaarschijnlijk dat hij/zij daarna weer zelfstandig zonder stok of rollator zal lopen*' bleek geen significant hoofdeffect van Versie ($F(2, 91) < 1$). De mate waarin personen die een verhaal lezen met een suspense structuur, personen die een verhaal lezen met een non-suspense structuur

en personen die geen verhaal lezen het eens waren met de stelling bleek niet te verschillen.

4.3 Overtuigingen over ouderen en studenten

Eerst is onderzocht in hoeverre het lezen van een verhaal en de verhaalstructuur van invloed zijn op de schaal Overtuigingen over ouderen en studenten. Vervolgens is per stelling gekeken wat het effect is van het lezen van een verhaal en de verhaalstructuur.

Tabel 4: Gemiddelden en standaarddeviaties van Versie op Overtuigingen over ouderen en studenten (1 = helemaal mee oneens, 7 = helemaal mee eens)

Overtuigingen	Versie		
	Suspense structuur (<i>n</i> = 29)	Non-suspense structuur (<i>n</i> = 33)	Geen verhaal (<i>n</i> = 32)
Schaal Overtuigingen over ouderen en studenten.	3.70 (1.02) ^a	3.18 (.84) ^{ab}	4.04 (.97) ^a
Studenten zijn bereid iets te doen voor ouderen. *	3.48 (1.43) ^a	2.85 (1.37) ^{ab}	3.63 (1.41) ^a
Studenten kijken niet om naar hun grootouders.	3.00 (1.31) ^a	2.76 (1.30) ^a	2.88 (1.31) ^a
Een studentenhuus is een vieze en ongezonde leefomgeving voor een kwetsbare oudere.	4.03 (1.59) ^a	3.45 (1.23) ^{ab}	4.69 (1.42) ^a
Een studentenhuus is geen veilige plek voor ouderen.	4.28 (1.56) ^a	3.67 (1.38) ^{ab}	4.97 (1.62) ^a

* Dit item is in de analyse omgepoold.

Uit een eenweg variantie-analyse van Versie op de schaal Overtuigingen over ouderen en studenten bleek een significant hoofdeffect van Versie ($F(2, 91) = 6.82$, $p = .002$, *partiële* $\eta^2 = .13$). Respondenten die een verhaal lezen met een non-suspense structuur ($M = 3.18$, $SD = .84$) bleken minder overtuigd te zijn van de stellingen, dan respondenten die geen verhaal lezen ($p = .001$, Bonferroni-correctie $M = 4.04$, $SD = .97$). Dit betekent dat personen in de non-suspense conditie meer verhaalconsistente overtuigingen hadden, dan personen die geen verhaal lezen. Personen die een verhaal lezen met een suspense structuur ($M = 3.70$, $SD = 1.02$) en

personen die een verhaal lezen met een non-suspense structuur verschilden niet wat betreft hun overtuigingen ($p = .102$, Bonferroni-correctie). Ook was er geen verschil in overtuiging tussen personen die een verhaal met een suspense structuur lezen en personen die geen verhaal lezen ($p = .486$, Bonferroni-correctie).

Uit een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Studenten zijn bereid iets te doen voor ouderen*' bleek een marginaal significant hoofdeffect van Versie ($F(2, 91) = 2.81$, $p = .065$, *partiële* $\eta^2 = .06$). Personen die een verhaal lezen met een non-suspense structuur ($M = 2.85$, $SD = 1.37$) waren het minder eens met de stelling dan personen die geen verhaal lezen ($M = 3.63$, $SD = 1.41$). Dit verschil was marginaal significant ($p = .084$, Bonferroni-correctie). Er bleek geen verschil in overtuiging tussen personen in de suspense conditie ($M = 3.48$, $SD = 1.43$) en personen in de non-suspense conditie ($p = .237$, Bonferroni-correctie). Ook de overtuiging van respondenten in de suspense conditie en respondenten die geen verhaal lezen verschilde niet ($p = 1.00$, Bonferroni-correctie).

Een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Studenten kijken niet om naar hun grootouders*' liet geen significant hoofdeffect van Versie zien ($F(2, 91) < 1$). De mate waarin personen in de suspense conditie, personen in de non-suspense conditie en personen in de controlegroep het eens waren met de stelling bleek niet te verschillen.

Uit een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Een studentenhuis is een vieze en ongezonde leefomgeving voor een kwetsbare oudere*' bleek een significant hoofdeffect van Versie ($F(2, 91) = 6.18$, $p = .003$, *partiële* $\eta^2 = .12$). Personen die een verhaal lezen met een non-suspense structuur ($M = 3.45$, $SD = 1.23$) waren het minder eens met de stelling dan personen die geen verhaal lezen ($p = .002$, Bonferroni-correctie; $M = 4.69$, $SD = 1.42$). Er bleek geen verschil in overtuiging tussen respondenten die een verhaal lezen met een suspense structuur ($M = 4.03$, $SD = 1.59$) en respondenten die een verhaal lezen met een non-suspense structuur ($p = .332$, Bonferroni-correctie). Ook was er geen verschil in overtuiging tussen personen die een verhaal met een suspense structuur lezen en personen die geen verhaal lezen ($p = .225$, Bonferroni-correctie).

Een eenweg variantie-analyse van Versie op de overtuiging '*Een studentenhuis is geen veilige plek voor ouderen*' liet een significant hoofdeffect van

Versie zien ($F(2, 91) = 5.97, p = .004, \text{partiële } \eta^2 = .12$). Respondenten die geen verhaal lezen ($M = 4.97, SD = 1.62$) waren het meer eens met de stelling dan respondenten die het verhaal lezen in een non-suspense structuur ($p = .003$, Bonferroni-correctie $M = 3.67, SD = 1.38$). De overtuiging van personen die een verhaal lezen met een suspense structuur ($M = 4.28, SD = 1.56$) en personen die een verhaal lezen met een non-suspense structuur verschilde niet ($p = .356$, Bonferroni-correctie). Ook was er geen verschil in overtuiging tussen personen die een verhaal met een suspense structuur lezen en personen die geen verhaal lezen ($p = .236$, Bonferroni-correctie).

4.4 Transportatie in het verhaal

Allereerst is onderzocht in hoeverre de Verhaalstructuur van invloed is op de mate van Transportatie in het verhaal. Transportatie kan onderverdeeld worden in de subschalen: Aandacht, Mentale beelden, Emoties transportatie, Absorptie, Aanwezigheid in de narratieve wereld en Niet aanwezig zijn in de echte wereld. Per subschaal is gekeken wat de invloed is van Verhaalstructuur op de mate van Transportatie.

Tabel 5: Gemiddelden en standaarddeviaties van Verhaalstructuur op Transportatie
(1 = weinig transportatie, 7 = veel transportatie)

Transportatie	Verhaalstructuur	
	Suspense structuur ($n = 29$)	Non-suspense structuur ($n = 33$)
Transportatieschaal	4.49 (1.18) ^a	4.99 (1.19) ^a
Aandacht	5.36 (1.41) ^a	5.59 (1.33) ^a
Mentale beelden	5.79 (1.08) ^a	5.82 (1.20) ^a
Emoties transportatie	4.55 (1.26) ^a	4.77 (1.42) ^a
Absorptie	4.66 (1.59) ^a	5.29 (1.47) ^a
Aanwezigheid in de narratieve wereld	3.83 (1.76) ^a	4.76 (1.32) ^b
Niet aanwezig in de echte wereld	3.31 (1.38) ^a	4.13 (1.67) ^b

Uit eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Transportatie bleek geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) = 2.72, p = .104, \text{partiële } \eta^2 = .04$). Er was geen verschil in transportatie tussen respondenten die het verhaal in

een suspense structuur lezen en respondenten die het verhaal in een non-suspense structuur lezen.

Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Aandacht bleek geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) < 1$). Er werd geen verschil gevonden tussen personen die het verhaal in een suspense structuur lezen en personen die het verhaal in een non-suspense structuur lezen wat betreft de mate waarin zij met hun aandacht bij het verhaal waren.

Een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Mentale beelden liet geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur zien ($F(1, 60) < 1$). De mate waarin respondenten in de suspense conditie en respondenten in de non-suspense conditie mentale beelden ervoeren tijdens het lezen verschilde niet.

Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Emoties transportatie bleek geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) < 1$). Personen die het verhaal in een suspense structuur lezen verschilden niet van personen die het verhaal in een non-suspense structuur lezen wat betreft de mate waarin zij tijdens het lezen emoties voelden.

Een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Absorptie in het verhaal liet geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur zien ($F(1, 60) = 2.65, p = .109, \text{partiële } \eta^2 = .04$). De mate waarin respondenten in de suspense conditie en respondenten in de non-suspense conditie opgingen in het verhaal verschilde niet.

Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Aanwezigheid in de narratieve wereld bleek een significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) = 5.21, p = .026, \text{partiële } \eta^2 = .08$). Personen die een verhaal lezen in een non-suspense structuur ($M = 4.76, SD = 1.32$) bleken meer aanwezig te zijn in de narratieve wereld dan personen die een verhaal lezen in een suspense structuur ($M = 3.83, SD = 1.76$).

Een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Niet aanwezig zijn in de echte wereld liet een significant hoofdeffect van Verhaalstructuur zien ($F(1, 60) = 4.38, p = .041, \text{partiële } \eta^2 = .07$). Respondenten in de non-suspense conditie ($M = 4.13, SD = 1.67$) bleken minder aanwezig te zijn in de echte wereld dan respondenten in de suspense conditie ($M = 3.31, SD = 1.38$).

4.5 Emoties over de passage in het verpleegtehuis

Eerst is onderzocht in hoeverre de verhaalstructuur van invloed is op de Emoties over de passage in het verpleegtehuis. Vervolgens is onderscheid gemaakt tussen negatieve en positieve emoties over de passage in het verpleegtehuis.

Tabel 6: Gemiddelden en standaarddeviaties van Verhaalstructuur op Emoties over de passage in het verpleegtehuis (1 = weinig emotie, 7 = veel emotie)

Emoties	Verhaalstructuur	
	Suspense structuur (<i>n</i> = 29)	Non-suspense structuur (<i>n</i> = 33)
Schaal Emoties over de passage in het verpleegtehuis	4.36 (1.10) ^a	4.40 (1.42) ^a
Negatieve emoties	3.77 (1.49) ^a	3.79 (1.59) ^a
Positieve emoties	3.06 (1.79) ^a	2.98 (1.66) ^a

Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op de schaal Emoties over de passage in het verpleegtehuis bleek geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) < 1$). De emoties van personen in de suspense conditie bleken niet te verschillen van die van personen in de non-suspense conditie.

Vervolgens is onderzocht in hoeverre de verhaalstructuur van invloed is op de Negatieve emoties over de passage in het verpleegtehuis. Een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Negatieve emoties over de passage in het verpleegtehuis liet geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur zien ($F(1, 60) < 1$). De emoties van personen die het verhaal in een suspense structuur lazen verschilden niet van die van personen die het verhaal in een non-suspense structuur lazen.

Ook is onderzocht in hoeverre de verhaalstructuur van invloed is op de Positieve emoties over de passage in het verpleegtehuis. Uit eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Positieve emoties over de passage in het verpleegtehuis bleek geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) < 1$). De emoties van respondenten die het verhaal in een suspense structuur lazen verschilden niet van die van respondenten die het verhaal in een non-suspense structuur lazen.

4.6 Emoties over de passage in het studentenhuis

Als eerste is onderzocht in hoeverre de verhaalstructuur van invloed is op de Emoties over de passage in het verpleegtehuis. Vervolgens is onderscheid gemaakt tussen negatieve en positieve emoties over de passage in het verpleegtehuis.

Tabel 7: Gemiddelden en standaarddeviaties van Verhaalstructuur op Emoties over de passage in het studentenhuis (1 = weinig emotie, 7 = veel emotie)

Emoties	Verhaalstructuur	
	Suspense structuur (n = 29)	Non-suspense structuur (n = 33)
Schaal Emoties over de passage in het studentenhuis	2.62 (1.12) ^a	2.57 (.80) ^a
Negatieve emoties	2.22 (1.17) ^a	2.32 (1.08) ^a
Positieve emoties	4.98 (1.69) ^a	5.18 (1.14) ^a

Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Emoties over de passage in het studentenhuis bleek geen significant effect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) < 1$). De emoties van personen die het verhaal in een suspense structuur lazen bleken niet te verschillen van die van personen die het verhaal in een non-suspense structuur lazen.

Vervolgens is onderzocht in hoeverre de verhaalstructuur van invloed is op de Negatieve emoties over de passage in het studentenhuis. Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Negatieve emoties over de passage in het studentenhuis bleek geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) < 1$). De emoties van respondenten in de suspense conditie en respondenten in de non-suspense conditie verschilden niet.

Ook is onderzocht in hoeverre de verhaalstructuur van invloed is op de Positieve emoties over de passage in het studentenhuis. Een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Positieve emoties over de passage in het studentenhuis liet geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur zien ($F(1, 48.09) < 1$). De emoties van personen die het verhaal in een suspense structuur lazen bleken niet te verschillen van die van personen die het verhaal in een non-suspense structuur lazen. (Levene's test was significant met $p = .049$.)

4.7 Empathie

Onderzocht is in hoeverre de Verhaalstructuur van invloed was op gevoelens van Empathie.

Tabel 8: Gemiddelden en standaarddeviaties van Verhaalstructuur op Empathie (1 = weinig gevoelens van empathie, 7 = veel gevoelens van empathie)

	Verhaalstructuur	
	Suspense structuur ($n = 29$)	Non-suspense structuur ($n = 33$)
Empathie	4.81 (1.09) ^a	5.22 (.99) ^a

Uit een eenweg variantie-analyse van Verhaalstructuur op Empathie bleek een geen significant hoofdeffect van Verhaalstructuur ($F(1, 60) = 2.40, p = .126, \text{partiële } \eta^2 = .04$). Wat betreft gevoelens van Empathie verschilden respondenten in de suspense en non-suspense conditie niet.

4.8 Mediatie-analyse

De mediatie-analyse, bestaande uit een onafhankelijke t -toets en regressieanalyse, is niet uitgevoerd. Deze analyse zou de hypothese dat Emoties het effect van Verhaalstructuur op Overtuigingen mediëren onderzoeken. Het veronderstelde verband tussen Verhaalstructuur (suspense structuur versus non-suspense structuur) en Overtuigingen werd niet gevonden, waardoor het uitvoeren van een mediatie-analyse overbodig was.

5. Conclusie en discussie

Het doel van deze studie was om meer inzicht te krijgen in de overtuigingskracht van verhalen binnen het domein van gezondheidscommunicatie. Onderzocht is of het lezen van een verhaal überhaupt van invloed is op overtuigingen. Ook is het effect van verhaalstructuur op de overtuigingen, transportatie en emoties van lezers onderzocht. Allereerst worden de conclusies die getrokken zijn op basis van de onderzoeksresultaten gegeven. Vervolgens worden deze conclusies inhoudelijk toegelicht, worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek en worden de beperkingen van de onderhavige studie besproken.

De resultaten van deze studie bevestigden de hypothese dat personen die een verhaal lezen overtuigingen hadden die meer in overeenstemming waren met het verhaal, dan personen die geen verhaal lezen (**H1**). Verhalen kunnen dus wel degelijk succesvol zijn in het beïnvloeden van overtuigingen. De verwachtingen dat een suspense structuur meer emoties zou oproepen (**H2**) en zou leiden tot meer transportatie (**H3**) dan een non-suspense structuur werd niet bevestigd. Ook de hypothese dat een suspense structuur zou zorgen voor overtuigen die meer overeenkomen met het verhaal dan een non-suspense structuur (**H4**) werd niet bevestigd. Tenslotte werd ook de vijfde hypothese, die veronderstelde dat emoties het effect van verhaalstructuur op overtuigingen mediëren, niet bevestigd.

5.1 Controlevariabelen

Een tweetal onderzoeksresultaten valt op wanneer wordt gekeken naar de analyse van de controlevariabelen. Allereerst bleek dat respondenten in de suspense conditie het verhaal logischer vonden opgebouwd dan personen in de non-suspense conditie. Op basis van dit onderzoeksresultaat zou geconcludeerd kunnen worden dat de manipulatie van het verhaal niet succesvol was. Er zijn echter kanttekeningen te plaatsen bij deze conclusie. Wanneer het verhaal inhoudelijk wordt bekeken kan gesteld worden dat het verhaal in de non-suspense conditie niet in chronologische volgorde werd verteld. Hierdoor is het begrijpelijk dat respondenten in deze conditie het verhaal minder logisch opgebouwd vonden dan personen in de suspense conditie waarin het verhaal wel in chronologische volgorde werd verteld. Wanneer gekeken wordt naar de absolute getallen blijkt dat zowel personen in de suspense als non-suspense conditie vinden dat het verhaal logisch is opgebouwd. De conclusie is dan ook dat deze bevinding geen beperking vormt van het onderzoek.

Een andere in het oog springende bevinding was dat lezers van het verhaal met een suspense structuur het begin van het verhaal minder leuk vonden dan lezers van het verhaal met een non-suspense structuur. Deze uitkomst komt overeen met de verwachting. Lezers in de suspense conditie lezen eerst de passage over het verpleegtehuis. Dit deel van het verhaal was minder leuk om te lezen, omdat het hoofdpersonage in dit deel van het verhaal erg somber is. Personen in de non-suspense conditie lezen deze meer negatieve passage pas aan het eind van het

verhaal. Hierdoor vonden zij het begin van het verhaal waarschijnlijk leuker dan personen in de suspense conditie. Deze verklaring sluit aan bij de resultaten die werden gevonden voor emoties. Lezers ervoeren vooral negatieve emoties tijdens het lezen van de passage over het verpleegtehuis en voornamelijk positieve emoties bij de passage over het studentenhuus.

5.2 *Het effect van verhalen*

De eerste hypothese veronderstelde dat personen die een verhaal lezen overtuigingen zouden hebben die meer in lijn waren met het verhaal dan personen die geen verhaal lezen. Deze hypothese werd, wat betreft de overtuigingen over ouderen, bevestigd. Respondenten die een verhaal lezen bleken overtuigingen te hebben die meer in overeenstemming waren met het verhaal, dan respondenten die geen verhaal lezen. Dit gold voor de volgende overtuigingen: *'Het is goed om ouderen die niet meer zelfstandig kunnen wonen toch thuis te laten wonen'*, *'Ouderen die in een verpleegtehuis wonen hoeven lichamelijk en geestelijk niet sneller achteruit te gaan, dan ouderen die thuis (mantel)zorg krijgen'*, *'Het is goed als ouderen die in een verpleegtehuis wonen zoveel mogelijk worden geholpen met basale handelingen'*, *'Als mensen niet meer goed in staat zijn om zelf hun boodschappen te doen, moet deze taak van hen overgenomen worden'*, *'Het verplegend personeel neemt teveel taken van ouderen over'* en *'Het verplegend personeel ontziet ouderen teveel'*. Voor de stelling: *'Een verpleegtehuis is een veilige plek voor ouderen'* gold dat alleen personen in de non-suspense conditie overtuigingen hadden die meer overeenkwamen met het verhaal dan personen die geen verhaal lezen. Dit verschil was echter marginaal.

Voor de overige twee stellingen werd geen verschil in overtuiging gevonden tussen personen die een verhaal lezen en personen die geen verhaal lezen. Dit roept de vraag op of het in deze gevallen wel om verhaalconsistente overtuigingen gaat. Zo werd voor de stelling: *'Het verplegend personeel zou zich meer moeten aantrekken van ouderen die geholpen willen worden'* geen verschil in overtuiging gevonden tussen personen in de suspense, non-suspense en controleconditie. In tegenstelling tot de andere overtuigingen, waar wel een verschil werd gevonden tussen de suspense en non-suspense conditie enerzijds en de controleconditie

anderzijds, is deze stelling minder verhaalconsistent. Bovendien komt een concreet voorbeeld van deze stelling niet naar voren in het verhaal. Ook werd geen effect gevonden voor de stelling: *'Als een oudere eenmaal met een rollator loopt is het erg onwaarschijnlijk dat hij/zij daarna weer zelfstandig zonder stok of rollator zal lopen.'* Deze stelling is tegengesteld geformuleerd. In het verhaal leerde de hoofdpersoon weer zelfstandig te lopen. Het zou kunnen dat wel een verschil werd gevonden wanneer de stelling meer in lijn met het verhaal was geformuleerd: *'Ouderen die met een rollator lopen kunnen daarna weer zelfstandig zonder stok of rollator leren lopen.'* In vervolgonderzoek is het daarom aan te raden de overtuigingen zo veel mogelijk in overeenstemming met het verhaal te formuleren.

Voor de overtuigingen over ouderen en studenten gold dat alleen personen in de non-suspense conditie overtuigingen hadden die meer in lijn waren met het verhaal dan personen in de controleconditie. Dit gold voor de stellingen: *'Studenten zijn bereid iets te doen voor ouderen'*, *'Een studentenhuis is een vieze en ongezonde leefomgeving voor een kwetsbare oudere'* en *'Een studentenhuis is geen veilige plek voor ouderen'*. Voor deze stellingen werd geen verschil in overtuiging gevonden tussen personen in de suspense en non-suspense conditie en tussen personen in de suspense en controleconditie. Voor de stelling: *'Studenten kijken niet om naar hun grootouders'* werd geen verschil in overtuiging gevonden tussen personen in de suspense, non-suspense en controleconditie. Wat betreft overtuigingen over ouderen en studenten werd de eerste hypothese dus deels bevestigd.

Het *primacy-effect* kan mogelijk verklaren waarom personen in de non-suspense conditie wel meer verhaalconsistentere overtuigingen over ouderen en studenten hebben dan personen die geen verhaal lazen, maar personen in de suspense conditie niet. Vermoedelijk worden de overtuigingen in de onderhavige studie tijdens het lezen van de passage over het studentenhuis gevormd. Het primacy-effect refereert aan het verschijnsel dat mensen de informatie die zij het eerst lezen het beste onthouden. Ook zou deze informatie van grotere invloed zijn op het beeld dat zij zich van iets of iemand vormen (Asch, 1946). Uitgaande van het primacy-effect zal de informatie die lezers het eerst tegenkomen dus van grotere invloed zijn op hun overtuigingen. Respondenten in de non-suspense conditie lazen eerst de passage over het studentenhuis en vervolgens de passage over het

verpleegtehuis. Volgens het primacy-effect zullen personen in de non-suspense conditie de informatie over het studentenhuis beter onthouden en zal deze informatie hun overtuigingen meer beïnvloeden dan de informatie in de passage over het verpleegtehuis. Mogelijk hebben respondenten in de non-suspense conditie hierdoor overtuigingen over ouderen en studenten die meer overeenkomen met het verhaal dan personen in de suspense conditie. Respondenten in de suspense conditie lazen eerst de passage over het verpleegtehuis en daarna de passage over het studentenhuis. Uitgaande van het primacy-effect zal de informatie over het verpleegtehuis dus van grotere invloed zijn op hun overtuigingen. Hierdoor heeft de informatie over het studentenhuis vermoedelijk minder invloed gehad op hun overtuigingen. Het bovenstaande zou kunnen verklaren waarom het verschil in overtuiging tussen personen in de non-suspense conditie en personen die geen verhaal lazen wel significant is en het verschil tussen personen in de suspense conditie en personen die geen verhaal lazen niet.

Opvallend is dat de overtuigingen in de onderhavige studie niet overeenkomen met de huidige maatschappelijke norm. Ze zijn eerder in tegengestelde richting geformuleerd. Zo was er onlangs veel ophef over een plascontract waarin een verpleegtehuis vastlegde hoe vaak bewoners per dag naar het toilet mochten. Uit de maatschappelijke discussie die ontstond bleek dat veel mensen vinden dat de ouderenzorg geïntensiveerd moet worden: er moet meer tijd worden besteed aan de zorg voor en het persoonlijk contact met ouderen. Deze opvatting staat haaks op de overtuigingen die in het onderhavige onderzoek aan bod kwamen en pleiten voor meer zelfstandigheid onder ouderen. Toch leidde het lezen van een verhaal in deze studie tot overtuigingen die meer in overeenstemming waren met het verhaal, ondanks dat deze tegen de huidige maatschappelijke norm ingingen. Hieruit blijkt dat een verhaal een krachtig middel kan zijn om overtuigingen te beïnvloeden. Zelfs wanneer het om overtuigingen gaat die niet stroken met de hedendaagse maatschappelijke moraal. Dit is een veelbelovende bevinding die verder onderzocht moet worden. In vervolgonderzoek kan worden onderzocht in hoeverre het mogelijk is om met een verhaal de huidige maatschappelijke norm te beïnvloeden. Zo kan bijvoorbeeld worden onderzocht of de negatieve houding die

veel Nederlanders jegens asielzoekers hebben, kan worden beïnvloed met verhalen die overtuigingen bevatten die ingaan tegen de norm van deze personen.

5.3 Verhaalstructuur en verhaalconsistente overtuigingen

De verwachting dat een suspense structuur zou leiden tot overtuigen die meer in overeenstemming zijn met het verhaal dan een non-suspense structuur werd niet bevestigd. Deze bevinding komt niet overeen met de resultaten van De Graaf en Hustinx (2011) die wel vonden dat een suspense structuur zorgde voor meer verhaalconsistente overtuigingen dan een non-suspense structuur. Waarom werd in de huidige studie geen verschil in overtuiging gevonden tussen personen in de suspense en non-suspense conditie? Een mogelijke verklaring zou gevonden kunnen worden in het verhaal zelf. De Graaf en Hustinx (2011) suggereren in de discussie van hun onderzoek dat het waarschijnlijk moeilijker is om attitudes te veranderen die dichter bij de alledaagse ervaringen van lezers liggen. Een dergelijke verklaring zou ook van toepassing kunnen zijn op overtuigingen. De Graaf en Hustinx (2011) gebruikten in hun onderzoek een verhaal over een man die door een Afrikaanse geneesheer werd genezen van malaria. Er zijn maar weinig mensen in Nederland die kennis hebben van malaria en de traditionele Afrikaanse geneeskunde. Het verhaal staat dus verder van de persoonlijke belevingswereld van de lezer af. Vanwege een gebrek aan persoonlijke ervaring met en kennis over het onderwerp in het verhaal zijn zij mogelijk eerder geneigd overtuigingen uit het verhaal aan te nemen. In het onderzoek van De Graaf en Hustinx (2011) zorgde een suspense structuur voor meer spanning en leesplezier dan een non-suspense structuur. Mogelijk waren respondenten in deze conditie hierdoor nog meer geneigd overtuigingen uit het verhaal over te nemen. De huidige studie gebruikte een verhaal dat dichter bij de persoonlijke belevingswereld van de lezer staat. Iedereen heeft grootouders (gehad) en vrijwel iedereen kent wel iemand die in een verpleegtehuis woont of heeft gewoond. De lezer heeft dus meer kennis over en persoonlijke ervaring met het onderwerp. Ook vond de huidige studie geen verschil in leesplezier tussen personen in de suspense en non-suspense conditie. Respondenten in beide condities ervoeren veel plezier tijdens het lezen. Mogelijk heeft deze hoge score op leesplezier in beide

condities ertoe geleid dat geen verschil in overtuiging werd gevonden tussen beide condities.

5.4 Transportatie in het verhaal

In tegenstelling tot de resultaten uit het onderzoek van De Graaf en Hustinx (2011) en de verwachtingen in de huidige studie, leidde een suspense structuur niet tot meer transportatie dan een non-suspense structuur. Voor transportatie werd geen verschil gevonden tussen personen in de suspense en non-suspense conditie. Op twee onderdelen van transportatie werd echter wel een verschil in transportatie gevonden tussen personen in de suspense en non-suspense conditie. Personen die een verhaal met een non-suspense structuur lazen bleken meer aanwezig te zijn in de narratieve wereld en minder in de echte wereld. Deze bevinding komt niet overeen met de bevindingen van De Graaf en Hustinx (2011). Zij vonden in hun studie dat een suspense structuur leidde tot meer transportatie. Hoe komt het dat een suspense structuur in het ene onderzoek leidt tot meer transportatie en dat in ander onderzoek geen effect of zelfs een tegengesteld effect wordt gevonden? Een verklaring zou gevonden kunnen worden in het verhaal zelf. In de huidige studie wordt in het begin van het verhaal in de suspense structuur een beeld geschetst van een stereotype oudere die 'achter de geraniums' zit. De hoofdpersoon wordt voorgesteld als een sombere bejaarde man in een verpleegtehuis die steeds minder zelf kan. Dit is 'het bekende' verhaal over ouderen, waardoor het begin van het verhaal in de suspense structuur minder leuk is om te lezen. Dit bleek ook uit de resultaten van de controlevariabele '*Het begin van het verhaal was leuker dan het einde*'. Personen in de suspense conditie gaven aan het begin van het verhaal minder leuk te vinden dan personen in de non-suspense conditie. In tegenstelling tot het verhaal met een suspense structuur, begon het verhaal met een non-suspense structuur met een logeerpartijtje van de bejaarde hoofdpersoon in het studentenhuis van zijn kleindochter. In deze structuur maakt de lezer kennis met een vrolijke, eigenzinnige en ondernemende oudere. De hoofdpersoon heeft meer karakter en het contrast met de werkelijkheid is aan het begin van het verhaal groter. Hierdoor is het verhaal in de non-suspense conditie leuker om te lezen. Dit zou kunnen verklaren waarom lezers in de non-suspense conditie op een aantal

onderdelen meer getransporteerd waren in het verhaal dan lezers in de suspense conditie.

In de onderhavige studie gold voor zowel de suspense als de non-suspense conditie dat lezers bovengemiddeld getransporteerd waren in het verhaal. Zo scoorden respondenten die een verhaal lezen met een suspense structuur gemiddeld 4.49 (1.18) en respondenten die een verhaal lezen met een non-suspense structuur gemiddeld 4.99 (1.19). Deze scores zijn vergelijkbaar met de scores van respondenten in de studie van De Graaf en Hustinx (2011). In hun onderzoek scoorden personen in de suspense conditie 5.15 (.32) en personen in de non-suspense conditie 4.58 (.27). Wanneer per onderdeel van transportatie wordt gekeken blijkt dat respondenten in de non-suspense conditie voor ieder onderdeel boven gemiddeld scoren (neutraal = 4). Personen in de suspense conditie scoren alleen voor de onderdelen 'Aanwezigheid in de narratieve wereld' en 'Niet aanwezig in de echte wereld' lager dan gemiddeld. In beide condities waren respondenten het meest getransporteerd op het onderdeel 'Mentale beelden'. Ondanks dat er geen verschil in transportatie werd gevonden tussen personen in de suspense en non-suspense conditie waren respondenten in deze studie in beide condities erg getransporteerd in het verhaal. Dit zou verklaard kunnen worden door het plezier dat de respondenten tijdens het lezen van het verhaal ervoeren. Uit de controlevariabelen bleek namelijk dat respondenten in de suspense en non-suspense conditie niet verschilden wat betreft leesplezier. Zowel personen in de suspense conditie als personen in de non-suspense conditie vonden het verhaal erg leuk om te lezen. Hierdoor waren respondenten in beide condities mogelijk even getransporteerd in het verhaal.

5.5 Emoties en gevoelens van empathie

Verschillende studies toonden aan dat een suspense structuur meer emotionele reacties kan oproepen dan een non-suspense structuur (Brewer & Lichtenstein, 1981; Knobloch et al. 2004; De Graaf & Hustinx, 2011). De huidige studie vond echter geen verschil in emoties tussen lezers van het verhaal met een suspense en non-suspense structuur. Een verklaring hiervoor zou gevonden kunnen worden in transportatie. In het onderzoek van De Graaf en Hustinx (2011) waren personen in

de suspense conditie meer getransporteerd in het verhaal dan personen in de non-suspense conditie. Ook ervoeren respondenten die een verhaal lezen met een suspense structuur meer emoties, dan respondenten die een verhaal lezen met een non-suspense structuur. Op basis van de onderzoeksresultaten van De Graaf en Hustinx (2011) en die van Brewer en Lichtenstein (1981, 1982) zou gezegd kunnen worden dat naarmate lezers meer getransporteerd zijn in een verhaal zij ook meer emoties ervaren. Zoals eerder omschreven waren lezers in de huidige studie erg getransporteerd in het verhaal. Uitgaande van de onderzoeken van De Graaf en Hustinx (2011) en Brewer en Lichtenstein (1981, 1982) zouden respondenten in de onderhavige studie dus ook meer emotionele reacties moeten hebben. Kijkend naar de onderzoeksresultaten lijkt deze redenering te worden bevestigd. Emoties werden onderverdeeld in drie onderdelen: emoties over de passage in het verpleegtehuis, emoties over de passage in het studentenhuis en empathie. Respondenten in beide condities ervoeren veel emoties tijdens het lezen van de passage over het verpleegtehuis. Ook hadden zij veel gevoelens van empathie. Tijdens het lezen van de passage over het studentenhuis ervoeren respondenten minder emoties. Wanneer de emoties onderverdeeld worden in positieve en negatieve emoties blijkt dat respondenten in beide condities meer negatieve dan positieve emoties ervaren tijdens het lezen van de passage over het verpleegtehuis. Het omgekeerde geldt voor de passage over het studentenhuis. Tijdens het lezen van deze passage ervaren respondenten in beide condities voornamelijk positieve emoties. In de huidige studie ervoeren personen in zowel de suspense als non-suspense conditie dus veel emoties. Vermoedelijk kan dit verklaard worden doordat respondenten in beide condities erg getransporteerd waren in het verhaal. Omdat personen in de suspense en non-suspense conditie niet verschilden in de mate waarin zij getransporteerd waren in het verhaal, is waarschijnlijk ook geen verschil in emoties gevonden tussen beide condities.

Een alternatieve verklaring zou gevonden kunnen worden in het gegeven dat personen in de suspense en non-suspense conditie niet verschilden wat betreft leesplezier. Respondenten in beide condities vonden het verhaal erg leuk om te lezen. Mogelijk vonden de lezers van beide condities het verhaal zo leuk dat de volgorde waarin het verhaal geschreven was er niet toe deed. Dit zou kunnen

verklaren waarom er in de huidige studie geen effect van verhaalstructuur op emoties werd gevonden.

Zoals hierboven beschreven hadden proefpersonen in de suspense en non-suspense conditie veel gevoelens van empathie, maar was er geen verschil in empathie tussen beide groepen. Deze hoge score zou verklaard kunnen worden door de persoonlijkheid van het hoofdpersonage. De hoofdpersoon is eigenzinnig, heeft humor en gedraagt zich niet als een doorsnee oudere. Hij is echt een persoonlijkheid en heeft karakter. Vermoedelijk heeft dit ertoe geleid dat lezers hem sympathiek vonden en hierdoor erg met hem meeleefden. Dit idee sluit aan bij de bevindingen van De Graaf en Hustinx (2015). Zij vonden dat lezers van een verhaal met een sympathieke hoofdpersoon een positievere houding tegenover de hoofdpersoon hadden en meer met hem meeleefden, dan lezers van een verhaal met een neutrale of niet sympathieke hoofdpersoon. Ook waren zij meer getransporteerd in het verhaal en ervoeren zij meer emoties. Sympathie voor het hoofdpersonage lijkt dus van invloed te zijn op de mate waarin lezers emoties en gevoelens van empathie ervaren. In de onderhavige studie zijn gevoelens van sympathie niet gemeten en kunnen hier geen uitspraken over worden gedaan. Het is daarom in vervolgonderzoek aan te raden om liking en sympathie voor het personage te meten.

Zowel in dit onderzoek als in de studie van De Graaf en Hustinx (2011) bleken emoties het effect van verhaalstructuur op overtuigingen niet te mediëren. De Graaf en Hustinx (2011) suggereerden dat dit mogelijk te wijten was aan het feit dat zij zich in hun onderzoek vooral richtten op emoties van spanning. Zij opperden het idee dat mogelijk wel een mediërend effect van emoties werd gevonden wanneer gevoelens van empathie werden gemeten. In de onderhavige studie is empathie daarom gemeten. Zoals hierboven beschreven, bleek dat respondenten in de suspense conditie en respondenten in de non-suspense conditie onderling niet verschilden wat betreft gevoelens van empathie. Wel ervoeren respondenten in beide condities veel gevoelens van empathie. Een mediatieanalyse was echter overbodig omdat er in geen enkel geval sprake was van een verschil in overtuiging tussen personen in de suspense en non-suspense conditie. In vervolgonderzoek moeten gevoelens van empathie daarom nogmaals gemeten worden. Wanneer dan wel een effect van

verhaalstructuur op overtuigingen gevonden wordt kan gekeken worden of gevoelens van empathie hiervoor verantwoordelijk zijn.

5.6 Beperkingen van het onderzoek

Deze studie heeft een aantal beperkingen die in vervolgonderzoek ondervangen kunnen worden. Allereerst moet gezegd worden dat het verhaal en de bijbehorende vragenlijst erg lang waren. Dit kan geleid hebben tot vermoeidheid en een verminderde concentratie, waardoor respondenten het verhaal en de vragenlijst minder aandachtig lezen en invulden. Ook is de vragenlijst via e-mail en sociale media verspreid, waardoor respondenten zowel het verhaal als de vragenlijst van een computerscherm moesten lezen. Hierdoor bestaat de kans dat zij het verhaal en de enquête minder aandachtig lezen dan wanneer zij een geprinte versie lezen.

In de huidige studie is gebruik gemaakt van slechts één verhaal ($n = 1$) dat dicht bij de belevingswereld van de lezer stond. In vervolgonderzoek is het raadzaam meerdere korte verhalen over uiteenlopende onderwerpen te gebruiken. Het gebruik van meerdere verhalen over diverse onderwerpen maakt het mogelijk een vergelijking te maken van de onderzoeksresultaten. Zo kan vastgesteld worden onder welke omstandigheden wel een effect van verhaalstructuur op overtuigingen, transportatie en emoties wordt gevonden. Wellicht geldt dit alleen voor verhalen die verder van de lezer afstaan.

Tot slot

De onderzoeksvraag van deze studie ging in op de vraag in hoeverre de verhaalstructuur van een gezondheidsboodschap in de vorm van een narratief van invloed was op emoties, transportatie en overtuigingen van lezers. Geconcludeerd kon worden dat het lezen van een verhaal wel degelijk van invloed kan zijn op overtuigingen. De verhaalstructuur bleek enkel van invloed op een tweetal onderdelen van transportatie. Tegen de verwachtingen in leidde een non-suspense structuur op de onderdelen 'Aanwezigheid in de narratieve wereld' en 'Niet aanwezig zijn in de echte wereld' tot meer transportatie. Er werd geen effect van verhaalstructuur op overtuigingen en emoties gevonden. Deze laatste conclusie leidde ertoe dat ook de verwachting dat emoties het effect van verhaalstructuur op

overtuigingen mediëren moest worden verworpen. De slotconclusie van deze studie is dan ook dat verhalen een krachtig middel kunnen zijn om overtuigingen van lezers te beïnvloeden. Zelfs wanneer het gaat om overtuigingen die ingaan tegen de heersende maatschappelijke norm. Dit is een veelbelovende bevinding. Onder welke omstandigheden verhaalstructuur hierbij een rol speelt blijft onduidelijk en zal in de toekomst verder onderzocht moeten worden.

7. Referenties

- Asch, S. E. (1946). Forming impressions of personality. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 41(3), 258–290. doi: 10.1037/h0055756.
- Bernhardt, J. M. (2004). Communication at the core of effective public health. *American Journal of Public Health*, 94(12), 2051-2053. doi: 10.2105/AJPH.94.12.2051.
- Braddock, K., & Dillard, J. P. (2016). Meta-analytic evidence for the persuasive effect of narratives on beliefs, attitudes, intentions, and behaviors. *Communication Monographs*, 1-24. doi: 10.1080/03637751.2015.1128555.
- Brehm, S. S., & Brehm, J. W. (1981). *Psychological resistance: a theory of freedom and control*. San Diego, CA: Academic.
- Brewer, W. F., & Lichtenstein, E. H. (1981) Event schemas, story schemas and story grammars. In J. Long, & A. Baddeley (Eds.), *Attention and Performance*, 9, 363-379.
- Brewer, W. F., & Lichtenstein, E. H. (1982). Stories are to entertain: A structural-affect theory of stories. *Journal of Pragmatics*, 6(5), 473-486. doi: 10.1016/0378-2166(82)90012-2.
- Busselle, R., & Bilandzic, H. (2009). Measuring narrative engagement. *Media Psychology*, 12(4), 321-347. doi: 10.1080/15213260903287259.
- Cohen, J. (2001). Defining identification: A theoretical look at the identification of audiences with media characters. *Mass Communication & Society*, 4(3), 245–264. doi: 10.1207/S15327825MCS0403_01.
- Dal Cin, S., Zanna, M. P., & Fong, G. T. (2004). Narrative persuasion and overcoming resistance. In: Knowles, E. S. & Linn, J. (Eds.), *Resistance and Persuasion*, (pp. 175-191). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- De Graaf, A., & Hustinx, L. (2011). The effect of story structure on emotion, transportation, and persuasion. *Information Design Journal*, 19(2), 142-154. doi: 10.1075/idj.19.2.05gra.
- De Graaf, A., & Hustinx, L. (2015). Transported into a story world: The role of the protagonist. In: Lardinois, A., Levie, S., Hoeken, H. & Lüthy, C. (Eds.), *Texts, transmissions, receptions. Modern approaches to narratives*, (pp. 114-132). Leiden: Koninklijke Brill NV. doi: 10.1163/9789004270848_008.

- De Graaf, A., Sanders, J., Beentjes, H., & Hoeken, H. (2007). De rol van identificatie in narratieve overtuiging. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, *29*(3), 237-250.
- De Graaf, A., Hoeken, H., Sanders, J., & Beentjes, H. (2009). The role of dimensions of narrative engagement in narrative persuasion. *Communications*, *34*(4), 385-405. doi: 10.1515/COMM.2009.024.
- De Graaf, A., Hoeken, H., Sanders, J., & Beentjes, J. W. J. (2012). Identification as a mechanism of narrative persuasion. *Communication Research*, *39*(6), 802-823. doi: 10.1177/0093650211408594.
- De Graaf, A., Sanders, J., & Hoeken, H. (2016). Characteristics of narrative interventions and health effects: A review of the content, form, and context of narratives in health-related narrative persuasion research. *Review of Communication Research*, *4*, 88-131. doi: 10.12840/issn.2255-4165.2016.04.01.011.
- Dillard, A. J., Fagerlin, A., Dal Cin, S., Zikmund-Fisher, B. J., & Ubel, P. A. (2010). Narratives that address affective forecasting errors reduce perceived barriers to colorectal cancer screening. *Social Science & Medicine*, *71*(1), 45-52. doi: 10.1016/j.socscimed.2010.02.038.
- Falzon, C., Radel, R., Cantor, A., & d'Arripe-Longueville, F. (2015). Understanding narrative effects in physical activity promotion: The influence of breast cancer survivor testimony on exercise beliefs, self-efficacy, and intention in breast cancer patients. *Supportive Care in Cancer*, *23*(3), 761-768. doi: 10.1007/s00520-014-2422-x.
- Freimuth, V. S., & Quinn, S. C. (2004). The contributions of health communication to eliminating health disparities. *American Journal of Public Health*, *94*(12), 2053-2055. doi: 10.2105/AJPH.94.12.2053.
- Green, M. C. (2006). Narratives and cancer communication. *Journal of Communication*, *56*(S1), S163-S183. doi: 10.1111/j.1460-2466.2006.00288.x.
- Green, M. C., & Brock, T. C. (2000). The role of transportation in the persuasiveness of public narratives. *Journal of Personality and Social Psychology*, *79*(5), 701-721. doi: 10.1037/0022-3514.79.5.701.
- Green, M. C. & Brock, T. C. (2002). In the mind's eye: Transportation-imagery model of narrative persuasion. In T. C. Brock, J. J. Strange, & M. C. Green (Eds.),

- Narrative impact: Social and cognitive foundations* (pp. 315-341). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Green, M. C., Brock, T. C., & Kaufman, G. F. (2004). Understanding media enjoyment: The role of transportation into narrative worlds. *Communication Theory, 14*(4), 311–327. doi:10.1111/j.1468-2885.2004.tb00317.x.
- Greene, K., & Brinn, L. S. (2003). Messages influencing college women's tanning bed use: Statistical versus narrative evidence format and a self-assessment to increase perceived susceptibility. *Journal of Health Communication, 8*(5), 443-461. doi: 10.1080/713852118.
- Groen, H. (2015). *Pogingen iets van het leven te maken. Het geheime dagboek van Hendrik Groen, 83¼ jaar*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Groen, H. (2016). *Zolang er leven is. Het nieuwe geheime dagboek van Hendrik Groen, 85 jaar*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Hartmann, T., & Vorderer, P. (2010). It's okay to shoot a character: Moral disengagement in violent video games. *Journal of Communication, 60*(1), 94–119. doi: 10.1111/j.1460-2466.2009.01459.x.
- Hoeken, H. (2002). Het effect van de probleem-oplossingsstructuur op de aandacht voor en de overtuigingskracht van persuasieve teksten. In F. Van Eemeren, P. Van den Hoven, C. Jansen, & P.J. Schellens (Red.), *Tussenstand: 25 jaar Tijdschrift voor Taalbeheersing* (p. 67-84). Assen: Van Gorcum.
- Hoeken, H., Kolthoff, M., & Sanders, J. (2016). Story perspective and character similarity as drivers of identification and narrative persuasion. *Human Communication Research, 42*(2), 292-311. doi: 10.1111/hcre.12076.
- Hoeken, H., & Sinkeldam, J. (2014). The role of identification and perception of just outcome in evoking emotions in narrative persuasion. *Journal of Communication, 64*(5), 935-955. doi: 10.1111/jcom.12114.
- Hinyard, L. J., & Kreuter, M. S. W. (2007). Using narrative communication as a tool for health behavior change: A conceptual, theoretical, and empirical overview. *Health Education & Behavior, 34*(5), 777-792. doi: 10.1177/1090198106291963.
- Hustinx, L. & Smits, A. (2006). Meegevoerd in de narratieve wereld: De invloed van het verhaalperspectief op de aandacht, emoties en overtuigingen van de

- lezer. In H. Hoeken, B. Hendriks & P. J. Schellens, *Studies in taalbeheersing 2* (p. 132-143). Assen: Van Gorcum.
- Knobloch, S., Patzig, G., Mende A. M., & Hastall, M. R. (2004). Affective news: Effects of discourse structure in narratives on suspense, curiosity and enjoyment while reading news and novels. *Communication Research*, *31*(3), 259-287. doi: 10.1177/0093650203261517.
- Kreuter, M. W., Green, M. C., Cappella, J. N., Slater, M. D., Wise, M. E., Storey, D., ..., & Woolley, S. (2007). Narrative communication in cancer prevention and control: A framework to guide research and application. *Annals of Behavioral Medicine*, *33*(3), 221-235. doi: 10.1007/BF02879904.
- Kreuter, M. W., Holmes, K., Alcaraz, K., Kalesan, B., Rath, S., Richert, M., ..., & Clark, E. M. (2010). Comparing narrative and informational videos to increase mammography in low-income African American women. *Patient Education and Counseling*, *81S*, S6-S14. doi: 10.1016/j.pec.2010.09.008.
- Moyer-Gusé, E. (2008). Toward a theory of entertainment persuasion: Explaining the persuasive effects of entertainment-education messages. *Communication Theory*, *18*(3), 407-425. doi: 10.1111/j.1468-2885.2008.00328.x.
- Murphy, S., Frank, L., Chatterjee, J., & Beazconde-Garbanati, L. (2013). Narrative versus non-narrative: The role of identification, transportation and emotion in reducing health disparities. *Journal of Communications*, *63*(1), 116-137. doi: 10.1111/jcom.12007.
- Murphy, S., Frank, L., Moran, M., & Patnoe-Woodley, P. (2011). Involved, transported, or emotional? Exploring the determinants of change in knowledge, attitudes, behavior in entertainment-education. *Journal of Communication*, *61*(3), 407-431. doi:10.1111/j.1460-2466.2011.01554.x.
- Nyhan, B., Reifler, J., Richey, S., & Freed, G. L. (2014). Effective messages in vaccine promotion: A randomized trial. *Pediatrics*, *133*(4), 835-842. doi: 10.1542/peds.2013-2365.
- Oatley, K. (1995). A taxonomy of literary response and a theory of identification in fictional narrative. *Poetics*, *23*(1), 53-74. doi: 10.1016/0304-422X(94)P4296-S.

- Oatley, K. (1999). Meetings of minds: Dialogue, sympathy, and identification in reading fiction. *Poetics*, 26(5-6), 439–454. doi: 10.1016/S0304-422X(99)00011-X.
- RIVM (2014a). Vergrijzing: Wat zijn de belangrijkste verwachtingen voor de toekomst? Geraadpleegd op 6 september 2016 van: <http://www.nationaalkompas.nl/bevolking/vergrijzing/toekomst/>.
- RIVM (2014b). Hoeveel mensen hebben één of meer chronische ziekten? Geraadpleegd op 6 september 2016 van: <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheid-en-ziekte/ziekten-en-aandoeningen/chronische-ziekten-en-multimorbiditeit/hoeveel-mensen-hebben-een-of-meer-chronische-ziekten/>.
- Rumelhart, D. E. (1975). Notes on a schema for stories. In D. G. Bobrow, & A. Collins (Eds.), *Representation and understanding: Studies in cognitive science* (pp. 211–236). New York: Academic Press, Inc.
- Scherder, E. (2014). *Laat je hersenen niet zitten. Hoe lichaamsbeweging de hersenen jong houdt*. Amsterdam: Athenaeum – Polak & Van Genneep.
- Tal-Or, N., & Cohen, J. (2010). Understanding audience involvement: Conceptualizing and manipulating identification and transportation. *Poetics*, 38(4), 402–418. doi: 10.1016/j.poetic.2010.05.004.
- Van Duin, C., & Stoeldraijer, L. (2014). Bevolkingsprognose 2014-2060: Groei door migratie. *Bevolkingstrends, december 2014*. Geraadpleegd op 6 september 2016 van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2014/51/bevolkingsprognose-2014-2060-groei-door-migratie>.
- Warburton, D. E. R., Nicol, C. W., & Bredin, S. S. D. (2006). Health benefits of physical activity: The evidence. *Canadian Medical Association Journal*, 174(6), 801–809. doi: 10.1503/cmaj.051351.

8. Bijlage

Bijlage 1: Suspense conditie

Beste heer/mevrouw,

Alvast bedankt voor uw tijd en deelname aan dit onderzoek. Na deze introductie verschijnt een verhaal op uw beeldscherm. Het verhaal bestaat uit een aantal dagboekfragmenten. Het kan zijn dat enkele passages u bekend voorkomen. Verschillende delen uit het verhaal zijn afkomstig uit het boek: 'Pogingen iets van het leven te maken' van Hendrik Groen. Indien u dit boek of het vervolg 'Zolang er leven is' in het afgelopen jaar gelezen heeft kunt u helaas niet deelnemen aan het onderzoek.

Ik wil u vragen het verhaal in één keer zonder pauzes aandachtig door te lezen. Na het verhaal volgen een aantal vragen. Vul deze vragen zo eerlijk mogelijk in. Het gaat in deze enquête om uw persoonlijke mening. Er bestaan dus geen goede of foute antwoorden. Uw deelname aan dit onderzoek is vrijwillig. Dat betekent dat u op elk moment kunt stoppen.

Het lezen van het verhaal en invullen van de vragenlijst zal ongeveer twintig tot dertig minuten van uw tijd in beslag nemen. Uw gegevens worden vertrouwelijk en anoniem behandeld en zullen uitsluitend voor deze studie gebruikt worden. Door deel te nemen aan deze enquête geeft u toestemming om uw gegevens te gebruiken voor dit onderzoek.

Indien u vragen heeft over het onderzoek kunt u een e-mail sturen naar: esthervanzoelen@student.ru.nl.

Nogmaals bedankt voor uw deelname aan dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Esther van Zoelen

Masterstudent Communicatie & Beïnvloeding

Radboud Universiteit Nijmegen

21 januari 2016

Aangenaam, mijn naam is Antonius Korterink, Teun voor intimi. U kent mij niet en ik ken u niet, maar ik heb het besluit genomen om u een ongecensureerde kijk te geven in mijn leven. Of wat daar nog van over is. Daarom begin ik een dagboek waarin ik minimaal eens per week zal schrijven. Waarom ik dat doe? Mijn leven loopt op zijn einde. Ik ben 84 jaar moet u weten. Vanmorgen ben ik bij de dokter geweest. Hij vond mijn lijst met kwalen indrukwekkend: druppelen, pijn in de benen, duizelig, bulten, eczeem. Alleen kon hij er niet veel aan doen. Een beetje pappen en nathouden met een pilletje hier en een zalfje daar. Hij vond zelfs nog iets nieuws: een hoge bloeddruk. Dat had ik nog niet. Daar heb ik nu ook pillen voor. De conclusie van zijn verhaal was dat ik niet langer zelfstandig kan wonen. Dat was nogal een klap die ik even moest verwerken. Schrijven schijnt een therapeutische werking te hebben, vandaar dat ik besloten heb een poging te wagen.

Anderhalve week later...

Sneller dan verwacht kwam er een plekje vrij in het verpleegtehuis. Het schijnt hier een komen en gaan te zijn van levenden en doden. Erg hoopgevend is dat niet. Afgelopen week ben ik verhuisd en betrok ik mijn kamertje hier in het tehuis. Ik zal proberen u een levendig beeld te schetsen van mijn nieuwe onderkomen. Alhoewel, veel leven zit er niet in mijn medebewoners...

Het tehuis is gebouwd ergens eind jaren zestig, toen kinderen het te druk kregen om hun oude vaders en moeders in huis te nemen. Of daar gewoon helemaal geen zin in hadden. En ik zal de laatste zijn die daar geen begrip voor kan opbrengen.

In de afgelopen twintig jaar is het tehuis twee keer halfbakken gerenoveerd. Er is echter nooit rekening gehouden met al die scootmobielen en rollators die hier tegenwoordig rondrijden. Er kunnen maar twee scootmobielen of vier rollators tegelijk in de lift. Voor dat allemaal in- en uitgeparkeerd is ben je een kwartier verder. Tot voor kort was ik genoodzaakt thuis dagelijks de trap te nemen, maar dat hoeft hier niet meer. Eerlijk gezegd red ik het ook niet meer. Noodgedwongen sta ik nu regelmatig in de file voor de lift.

Het tehuis heeft een mooie tuin, maar om onduidelijke redenen zit hij op slot. Er mag niemand in 's winters. Vermoedelijk betutteling. De directie weet wat

goed is voor de bewoners. Ook geldt nu al drie dagen een negatief reisadvies op last van de directie. Een gebroken heup zit immers in een klein hoekje. Zodoende zitten de oudjes voor de ramen te kijken naar de sneeuw die maar niet wil smelten.

Vijf dagen later...

Inmiddels zit ik hier al ruim twee weken. Helaas heb ik niet veel interessante zaken te melden. Er gebeurt hier niet bijzonder veel. En om nou uitgebreid in te gaan op mevrouw Leenders die tijdens het diner in slaap viel en met haar gezicht in haar bord soep belandde. Dat lijkt me niet erg boeiend. Laat ik u daarom een beeld schetsen van een doorsnee dag in het tehuis.

Rond half negen sta ik op. Dan ga ik naar de minisupermarkt en haal twee verse broodjes. Bij het ontbijt lees ik de Volkskrant. Daarna schrijf ik in mijn dagboek of maak een kruiswoordpuzzel. Vervolgens drink ik beneden koffie en rook buiten een sigaartje. Na het hoesten, rond half twaalf, doe ik mijn gymnastiek in de vorm van een ommetje door het huis of in de omgeving. Al worden die ommetjes steeds kleiner. Om één uur eet ik in het huisrestaurant. Het besluit om beneden te eten moet een week van tevoren worden genomen. De bewoners krijgen dan namelijk een formulier. Daarop moet je voor zeven dagen aangeven of je 's middags en/of 's avonds komt eten, en wat je wilt eten. Voor de avonden kun je kiezen uit drie hoofdgerechten, twee voorgerechten en twee toetjes. Je hoeft alleen maar kruisjes te zetten. Je naam staat er al boven, net als alle dieetvoorschriften. In feite hoef je nergens over na te denken en van spontaniteit is geen sprake.

Na de lunch doe ik vaak een kwartiertje de ogen dicht als opmaat voor de middagactiviteit. Ik doe graag iets buitenshuis maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat mijn toenemende gebrek aan mobiliteit dat steeds moeilijker maakt. Ik dwing mijzelf tot minimaal één wandelingetje per dag, als het niet anders kan ook in de stromende regen. 's Middags lees ik veel. Kranten, tijdschriften en boeken. Eind van de middag een theevisite hier of daar of, een paar keer in de week, een klein borreltje. Ik drink echter met mate, anders val ik voor het eten al in slaap. Na de borrel knap ik mijzelf nog even op en ga daarna beneden eten. Ondanks al het geklaag smaakt het me meestal uitstekend. Ik kan regelmatig de complimenten aan

de kok laten overbrengen. Na het eten koffie. Na de koffie televisie. Na de televisie naar bed. Erg avontuurlijk of verheffend is het niet. Ik kan er niet meer van maken.

Een week ging voorbij...

Ik ben vandaag tot een schokkende conclusie gekomen: ik ben een oude zeurpiet aan het worden. Wat wil je ook? Er is hier maar weinig vertier en alle dagen zijn hetzelfde. Bovendien verdwijnt het besef welke dag van de week het is als een mens niet naar zijn werk moet. De enige dag die zich onderscheidt is de zondag. 's Morgens omdat driekwart van de bewoners naar de kerk gaat en 's middags omdat er kinderen en kleinkinderen op visite komen.

Het gesteun en gekreun van mijn medebewoners draagt ook niet bij aan mijn goede humeur. Klagen is tijdverdrijf nummer één in de conversatiezaal. Ik denk niet dat er ooit een half uur voorbijgaat zonder dat iemand een ziekte ter sprake brengt. Nee, erg opbeurend zijn de gesprekken tijdens de koffie niet. Ik moet eerlijk bekennen dat ik zelf ook steeds somberder wordt sinds ik hier zit. Je wordt geacht te genieten van je oude dag, maar dat valt nog niet altijd mee...

Drie dagen verstreken...

Vanmorgen deed ik weer een poging om zonder boodschappenlijstje naar de minisupermarkt te gaan. Van de tien dingen die ik moest halen, kon ik mij er maar vier herinneren. Tijdens mijn tweede bezoek heb ik daarom mijn lijstje maar meegenomen anders zou ik nog een derde keer moeten gaan.

Niet alleen het geheugen gaat achteruit. Alles gaat langzamer met het klimmen der jaren. Lopen, eten, praten, denken. Ook lezen. Met de dikke zaterdagkrant doe ik inmiddels drie tot vier dagen. De maximale afstand die ik tegenwoordig te voet kan afleggen is ongeveer tweemaal 400 meter met halverwege een bankje. Veel verder red ik niet meer. De wereld wordt klein. Van huis uit heb ik vier verschillende rondjes van ongeveer een kilometer.

Mijn lichaam kraakt in al zijn voegen. Niets kan de aftakeling stuiten. Ik heb hooguit eens een dag wat minder last van het een of ander maar echt de goede kant op, dat gaat het nooit meer. Er gaat niet opeens weer haar groeien. Tenminste niet op je kop, wel uit je neus en oren. De aderen slibben niet weer open. Er verdwijnt

geen bult en de kraan beneden stopt niet met druppelen. Eenrichtingsverkeer naar de kist is het. Nooit word je jonger, geen dag, geen uur, geen minuut. Morgen moet ik weer naar de dokter voor mijn maandelijkse keuring. Eens zien of hij nog iets opbeurends te vertellen heeft...

De volgende dag...

Vanmorgen ben ik bij de dokter geweest. Erg hoopgevend was het bezoek niet. In vergelijking met de vorige keer scoorde ik deze keer beduidend lager. Tal van onderdelen naderen de uiterste houdbaarheidsdatum of zijn daar al iets overheen. Mijn gewrichten tonen tekenen van hinderlijke slijtage, mijn prostaat is niet meer te repareren, mijn longen zijn stevig doorrookt en werken nog maar op halve kracht en het hart is slecht. Was mijn geest tijdens de vorige controle nog helder genoeg om het verval bewust mee te maken, dit keer signaleerde de arts toch enkele tekenen van Alzheimer. Nou, dank u dokter. Hij wil me over vier weken weer zien...

Een week later...

Vandaag kwam mijn kleindochter Juul op bezoek. Een pientere meid van 21 die Psychologie studeert aan de Universiteit van Utrecht. Ze had iets voor me meegebracht: een nieuwsbericht dat ze van het Internet had gehaald. De jongelui van tegenwoordig lezen geen kranten meer. Ze plukken alles van hun draagbare computer. 'De krant lezen?! Dat is toch onwijs ouderwets opa!' Welnu, het bericht was getiteld: 'Stop het verval, blijf bewegen.' Kort samengevat zegt de wetenschap dat het lichaam en geest in beweging moeten blijven. Vooral de prefrontale cortex, het stukje hersenen dat functies regelt als plannen, initiatief nemen en flexibiliteit. Nou durf ik wel te stellen dat de directie van het tehuis niet veel affiniteit heeft met de prefrontale cortex. Kosten nog moeite worden gespaard om bejaarden gedwee, passief en futloos te maken en dit wordt gecamoufleerd met bingo, de biljartclub en 'lekker-bewegen-voor-ouderen'.

Het bericht deed me denken aan het televisieprogramma 'Krasse Knarren' waar ik onlangs een aflevering van zag. In het programma deden bekende Nederlandse oudjes mee aan een experiment. Voorafgaand aan hun deelname werd hun geheugen, balans, flexibiliteit en loopsnelheid getest. Vervolgens werden zij

samen een week in een nostalgische villa gestopt. De deelnemers waren vanaf dat moment op zichzelf aangewezen: ze moesten zelf hun koffers sjouwen, boodschappen doen, eten koken, schoonmaken, enzovoort. Ook werd er gesport en aan yoga gedaan. Wat bleek? Al na een week voelden de BN'ers zich niet alleen lichamelijk, maar ook geestelijk jonger! Uit de medische test bleek dat hun conditie en geheugen verbeterd waren. Ook na het programma bleven de oudjes actiever en hadden ze meer plezier in het leven. Ik vertelde mijn kleindochter over deze uiterst interessante bevindingen. Juul sprong meteen op uit haar stoel: 'Nou opa, waar wacht je nog op? We gaan er samen eens op uit!' Ik sputterde nog was tegen dat ik al dagen niet buiten was geweest vanwege de kou en de gladheid, maar Juul dulde geen tegenspraak.

Toen we zaten uit te puffen van de inspanning met een kopje thee en een speculaasje, vroeg Juul me hoe het me in het tehuis bevalt. Ik vertelde haar dat ik me de laatste tijd een beetje somber voelde en me vaak verveelde. Volgens Juul moet mijn leven als 'oudje' maar eens flink opgeleukt worden, zodat ik er weer zin in krijg. Ik vrees dat dat niet haalbaar is, maar Juul ziet het als een interessante psychologische uitdaging.

Zes dagen verstreken...

Vanmorgen belde Juul met het bericht dat ik een weekje uit logeren zou gaan. De bestemming was een verrassing. Ze drukte me op het hart genoeg kleren, pillen en zalfjes mee te nemen. Na mijn middagdutje zou een taxi voorrijden om me naar de plek van bestemming te brengen. En zo geschiedde. De taxi bracht me naar het studentenhuys van mijn kleindochter. Twee keurige jonge knapen waren nodig om me de trap op te hijsen. Een derde tilde mijn rollator omhoog. Eenmaal boven werd ik geïnstalleerd op een grote vale fauteuil in een stoffige maffe woonkamer. Onder het genot van een kopje thee deed Juul haar plannen voor de komende week uit de doeken. Ik zou een week bij haar logeren. Ik mag tijdelijk verblijven in de kamer van een van haar huisgenoten die onlangs vertrokken is naar Verweggistan om twee maanden vrijwilligerswerk te doen. Haar overige huisgenoten stonden eerst niet bepaald te springen om een oudje als ik te verwelkomen in hun domein. Juul had ze echter weten te overtuigen door mijn naam op de corveelijst te noteren. 'We zullen

weer eens even wat leven in de brouwerij brengen opa!' Meteen deelde ze mee dat ze vanavond een feestje had en dus uithuizig was. Ze had nog wat macaroni over van gisteren. Dat kon ik opwarmen in de magnetron voor het avondeten. De macaroni heb ik koud gegeten. Ze vergat me te vertellen hoe de magnetron werkte en geen van haar huisgenoten op de eerste etage leek thuis te zijn. Op de tweede verdieping hoorde ik wel wat gestommel. De trap is alleen zo stijl dat ik al na drie treden strandde.

Twee dagen later...

Als ik heel eerlijk ben kan ik nog niet zeggen dat het logeerpartijtje me bevalt. Ik ben hier nu twee dagen. Juul heb ik tot nu toe nauwelijks gezien. Ze heeft het erg druk met uitslapen, studeren en feestjes in de avonden. Gistermiddag heeft ze me meegenomen naar de Appie (zo noemt ze de Albert Heijn) om boodschappen te doen. We gingen te voet en hebben maar liefst drie keer moeten stoppen om uit te rusten. Ik ben deze dagen erg moe en dut regelmatig even weg. Eigenlijk heb ik daar geen tijd voor. Er is genoeg te doen hier in huis. Deze week moet ik het toilet schoonmaken volgens de corveelijst. Vooralsnog heb ik nergens schoonmaakmiddel gevonden. Ik vraag me af of de pot in het afgelopen jaar überhaupt is schoongemaakt. Verder moest ik vandaag opnieuw naar de supermarkt. Er is maar weinig plek in de smoezelige koelkast. Vandaar dat er dagelijks boodschappen gehaald worden. Ik heb me voorgenomen naast de wc ook de koelkast schoon te maken. Mijn eetlust gaat namelijk over zodra ik de deur opentrek. De geur die je tegemoet komt is niet iets om over naar huis te schrijven. Ik had niet gedacht dat ik dit ooit zou zeggen, maar ik ben blij dat ik over vijf dagen terug naar het tehuis mag. Mijn krakende lijf is niet gemaakt voor het leven in een oud, tochtig en vies studentenhuus.

Toch heeft het leven hier ook voordelen. Ik maak een hoop mee en zie iedere dag nieuwe gezichten. Het grappige is dat ze me allemaal opa Teun noemen en altijd in zijn voor een praatje. Waar het in het verpleegtehuis een komen en gaan was van levenden en doden, barst het hier van het leven. Tot diep in de nacht wordt er hier geleefd, gezongen en gedronken. Afgelopen nacht heb ik geen oog dicht gedaan. Mijn bovenbuurman gaf een partijtje en dat ging gepaard met een hoop gestamp en

harde muziek. Het gevolg is dat ik vandaag al meerdere malen in slaap ben gevallen boven de krant en voor de televisie. Zoveel levendigheid is een oude man als ik niet meer gewend. Had ik maar een paar van die geheimzinnige pilletjes waar de jeugd van tegenwoordig vierentwintig uur achter elkaar op kan dansen. Ik hoef niet ineens te kunnen dansen hoor, maar een paar uur rondscharrelen zonder moe te worden zou wel fijn zijn.

De volgende dag...

Ondanks de viezigheid en herrie begin ik me hier steeds meer thuis te voelen. Ik heb zelfs vriendschap gesloten met Aaron, een huisgenoot van Juul. 22 jaar en een boom van een kerel, maar reuze vriendelijk. Ik ontmoette hem gisterochtend in de keuken. Onder het genot van een kopje koffie babbelden we wat. Toen ik aanstalten maakte om naar buiten te gaan om een boodschap te doen stelde hij voor om samen te gaan. Onderweg hebben we maar één keer even uitgerust. Ik wilde me niet laten kennen tegenover zo'n jonge knul. Aaron is bovendien enorm sterk en zo fit als een hoentje. Dat moet ook wel want hij studeert Sport en Beweging. Nooit geweten dat daar een studie voor is! Eenmaal thuis stortte ik me puffend op een stoel terwijl Aaron de zware boodschappentassen naar boven tilde. 'Meneer Kortering u moet nodig iets aan uw conditie doen, anders bent u straks volledig vastgeroest!' 'Ik ga u helpen, maar u zult het zelf moeten doen.' Ik sputterde nog wat over mijn kwalen, maar Aaron wilde er niets over horen. 'U moet uzelf kleine doelen stellen. En hard werken om ervoor te zorgen dat iedere dag die u nog heeft de moeite waard is.' Daar moest ik hem gelijk in geven. Aaron heeft beloofd een trainingsschema op te stellen zodat ik straks één kilometer achtereen kan wandelen. 'Nog even en u loopt weer als een kievit meneer Kortering!' Ik word al moe als ik er aan denk! Morgen beginnen we. Juul heeft beloofd mee te doen aan de training van 10 uur. Ik hoop maar dat ze niet vergeet haar wekker te zetten.

Een dag later...

Drie ommetjes per dag moet ik maken. Elke dag een paar minuten langer. De eerste trainingsdag was zeer geslaagd. Juul was al vroeg uit de veren en besloot spontaan eieren met spek voor me te bakken. 'Krachtvoer opa! Je moet goed eten dan houd je

het langer vol.' Stipt om 10 uur stonden we met zijn drieën buiten. We liepen 3 keer een stuk van 300 meter. Reuze gezellig en de training was zo voorbij. Juul was vrij en samen hebben we nog twee keer een ommetje gemaakt. Als dank heb ik haar 's middags getrakteerd op een appelgebakje en een kopje koffie bij Tante Truus. Een bruin café hier om de hoek. Ik mocht haar alleen trakteren op voorwaarde dat ik er geen gewoonte van ging maken. We speelden een potje rummikub (ik won!) en wandelden, nouja ik schuifelde, weer naar huis. Een heerlijke dag. Ik ben doodmoe, maar gelukkig. Over een paar dagen moet ik weer naar het verpleegtehuis. Ik zie er enorm tegen op. De dagen duren er zoveel langer en het geklaag van mijn medebewoners maakt me somber.

Weer een dag later...

Goed nieuws! Ik mag een paar weken langer blijven. Gisteravond kwamen Juul en Aaron bij me op de koffie. Tijdens de maandelijkse huisvergadering was mijn verblijf in het studentenhuis besproken. Juul en Aaron hadden een verzoek ingediend om mijn verblijf met een aantal weken te verlengen. Er was gestemd en wonder boven wonder stemden alle bewoners in met het verzoek. Stiekem pinkte ik een traantje weg toen ze me dit nieuws kwamen brengen. Ik deed maar net of ik mijn neus moest snuiten. Juul gaf me drie dikke zoenen toen ik zei dat ik graag op het aanbod inging en Aaron schudde me stevig de hand. Juul zou haar ouders inschakelen om alles met het tehuis te regelen. En zo geschiedde dat ik op mijn 84ste nog 'op mezelf' ben gaan wonen. Ik ben zo opgewonden dat ik bang ben dat ik vannacht geen oog dicht doe.

Als nieuwe bewoner van dit huis mag ik voortaan ook bij de maandelijkse huisvergaderingen aanwezig zijn. Ook al is de volgende vergadering pas over een maand, ik heb alvast een agendapunt. Ik zou ik willen voorstellen de schoonmaakfrequentie iets op te schroeven. Niemand houdt zich aan de corveelijst en de afwas wordt pas gedaan als alle borden en pannen vies zijn. Wanneer dit het geval is slaat een van de bewoners met een pollepel op een pan. Vervolgens stormen de overige huisgenoten de keuken binnen met hun theedoek in de aanslag en de radio gaat aan. Na de afwas blijft de schone vaat achter op een vies aanrecht waar zo nu en dan de familie muis overheen trippelt. Nee, erg opgeruimd zijn ze hier niet. Onlangs viel ik bijna van de trap vanwege het oud papier dat er op verzameld wordt.

Drie dagen verstreken...

Excuseer me dat ik over het weer begin, maar het was gisteren een prachtige dag. Niet te warm en niet te koud. Het vroege lente zonnetje doet zijn werk. 's Middags met een krantje en een boek in het park gezeten. Eerst met Juul, die na een uurtje naar college ging. Daarna met Aaron, die een fles jenever uit zijn rugzak toverde en een borrelglasje uit zijn binnenzak. Zelf dronk hij bier. Zo zaten wij als twee keurige zwervers op een bankje in het park te drinken tot ik een beetje rozig werd. Samen liepen we naar huis. Ik enigszins onvast ter been van de drank. Aaron gaf me een arm. Juul zei vanmorgen dat het, vanaf haar balkon, een aandoenlijk gezicht was geweest. Thuis ben ik op de bank in slaap gevallen en pas om elf uur weer wakker geworden. Juul heeft nog even om de hoek van de deur gekeken. Ze heeft gecontroleerd of ik nog leefde maar wakker maken vond ze niet de moeite waard.

Vier dagen gingen voorbij...

Inmiddels zijn er vier weken verstreken sinds mijn laatste bezoek aan dokter Kruisweg. Vanmiddag moet ik weer langskomen voor een kleine onderhoudsbeurt. Aaron zal me begeleiden. We gaan met de bus, zodat ik nog wat extra beweging krijg vandaag. Ik ben er zenuwachtig van. Stiekem hoop ik dat mijn gezondheid verbeterd is. Ik heb me de laatste twee weken keurig aan mijn trainingsschema gehouden en durf wel te zeggen dat ik vooruit ga. De rollator is vervuild voor een stok en de trap kan ik inmiddels zelfstandig beklimmen. Bovendien ben ik, ten opzichte van vier weken geleden, naar mijn idee minuten sneller in het oplossen van een kruiswoordpuzzel. De verwachtingen zijn hooggespannen!

Een dag later...

Meteen bij binnenkomst gaf dokter Kruisweg me een compliment. 'Meneer Korterink bent u soms verliefd? U straalt helemaal.' Vol trots vertelde ik hem over mijn trainingsdoelen en verblijf in het studentenhuis. In eerste instantie keek hij me een beetje vreemd aan toen ik over het studentenhuis vertelde. Ik denk dat hij dacht dat ik begin te dementeren. Toen ik echter stug bleef volhouden begon hij te grinniken en schudde zijn hoofd 'U bent me er eentje meneer Korterink. Laten we eens kijken of uw nieuwe levensstijl uw gezondheid ten goede komt.' En of dat het

geval was! Mijn hoge bloeddruk bleek als sneeuw voor de zon verdwenen en op alle testen scoorde ik beduidend beter dan de vorige keer. Ook de cognitieve testjes bleken positief! Ik ben niet dement en heb ook geen Alzheimer. Alleen het druppelen, de bulten en eczeem waren niet verbeterd. De dokter kon niet anders dan een aantal pillen van mijn lijstje schrappen. 'Ga zo door meneer Kortterink! Het lijkt er op dat uw verjongingskuur aanslaat.' Om het te vieren ben ik samen met Juul en Aaron een pilsje gaan drinken bij Tante Truus, reuzegezellig. Ik heb in tijden niet zo'n plezier gehad!

1. *Heeft u het verhaal aan één stuk door gelezen?*

0 Ja 0 Nee

De onderstaande vragen gaan over ouderen die in een verpleegtehuis wonen. Het gaat om ouderen die niet langer zelfstandig kunnen wonen en niet meer voor zichzelf kunnen zorgen. Het gaat niet over ouderen die dementeren.

Geef aan in hoeverre u het met de onderstaande stellingen eens bent:

2. *Het is goed om ouderen die eigenlijk niet meer zelfstandig kunnen wonen toch thuis te laten wonen.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

3. *Een verpleegtehuis is een veilige plek voor ouderen.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

4. *Ouderen die in een verpleegtehuis wonen hoeven lichamelijk en geestelijk niet sneller achteruit te gaan, dan ouderen die thuis (mantel)zorg krijgen.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

5. *Het is goed als ouderen die in een verpleegtehuis wonen zoveel mogelijk worden geholpen met basale handelingen (lichamelijke verzorging, schoonmaken, boodschappen, koken, enzovoort).*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

6. *Het verplegend personeel zou zich meer moeten aantrekken van ouderen die geholpen willen worden.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

7. *Als mensen niet meer goed in staat zijn om zelf hun boodschappen te doen, moet deze taak van hen overgenomen worden.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

8. *Het verplegend personeel neemt teveel taken van ouderen over.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

9. *Het verplegend personeel ontziet ouderen teveel.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

10. *Als een oudere eenmaal met een rollator loopt is het erg onwaarschijnlijk dat hij/zij daarna weer zelfstandig zonder stok of rollator zal lopen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

11. *Studenten zijn bereid iets te doen voor ouderen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

12. *Studenten kijken niet om naar hun grootouders.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

13. *Een studentenhuis is een vieze en ongezonde leefomgeving voor een kwetsbare oudere.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

14. *Een studentenhuis is geen veilige plek voor ouderen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Hieronder volgen een aantal vragen over uw ervaringen en kennis over de gang van zaken in een verpleegtehuis.

15. *In hoeverre bent u bekend met de gang van zaken in een verpleegtehuis?*

Weinig   1   2   3   4   5   6   7   Veel

16. *Werkt u in een verpleegtehuis?*

0 Ja 0 Nee

17. *Kent u mensen in uw directe omgeving die in een verpleegtehuis wonen of hebben gewoond?*

0 Ja 0 Nee

De volgende vragen gaan over uw ervaringen en kennis over de gang van zaken in een studentenhuis.

18. *In hoeverre bent u bekend met de gang van zaken in een studentenhuis?*

Weinig 1 2 3 4 5 6 7 Veel

19. *Woont u of heeft u zelf in een studentenhuis gewoond?*

0 Ja 0 Nee

20. *Kent u mensen in uw directe omgeving die in een studentenhuis wonen of hebben gewoond?*

0 Ja 0 Nee

Geef aan in hoeverre u het met de volgende stellingen eens bent:

21. *Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door het verhaal.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

22. *Tijdens het lezen was ik volledig geconcentreerd op het verhaal.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

23. *Terwijl ik het verhaal las, maakte ik me een voorstelling van de gebeurtenissen die in het verhaal plaatsvonden.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

24. *Ik had een levendig beeld van de gebeurtenissen in het verhaal.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

25. *Het verhaal raakte me.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

26. *Het verhaal maakte emoties bij me los.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen?

27. *Tijdens het lezen ging ik helemaal op in het verhaal.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

28. *Ik werd meegesleept door het verhaal.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

29. *Tijdens het lezen had ik het gevoel alsof ik bij de gebeurtenissen in het verhaal aanwezig was.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

30. *Terwijl ik het verhaal las, was ik in mijn verbeelding in de wereld van het verhaal.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

31. *Tijdens het lezen was ik me nauwelijks meer bewust van de ruimte om me heen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

32. *Terwijl ik aan het lezen was, vergat ik de wereld om me heen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

33. *Tijdens het lezen dacht ik even niet meer aan de dingen die me de laatste tijd bezighielden.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

34. *Toen ik het gedeelte las waar Teun in het verpleegtehuis woonde, voelde ik de volgende emoties:*

Verontwaardiging

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Zwaarmoedigheid

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Wanhoop

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Opluchting

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Blijdschap

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Verrassing

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

35. Toen ik het gedeelte las waar Teun in het studentenhuis woonde, voelde ik de volgende emoties:

Verontwaardiging

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Zwaarmoedigheid

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Wanhooop

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Opluchting

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Blijdschap

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Verrassing

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Geef aan in hoeverre u het met de onderstaande stellingen eens bent:

36. Ik voelde mee met Teun.

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

37. Tijdens het lezen voelde ik me vrolijk als Teun zich vrolijk voelde.

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

38. Tijdens het lezen voelde ik me somber als Teun zich somber voelde.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

39. Toen Teun van de dokter te horen kreeg dat hij naar het verpleegtehuis moest had ik met hem te doen.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

40. Ik vond het verhaal over Teun:

<i>Moeilijk</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Makkelijk</i>
<i>Onduidelijk</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Duidelijk</i>
<i>Logisch opgebouwd</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Onlogisch opgebouwd</i>
<i>Niet overtuigend</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Overtuigend</i>
<i>Samenhangend</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Onsamenhangend</i>
<i>Geloofwaardig</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Ongeloofwaardig</i>

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stellingen eens bent?

41. Het lezen van het verhaal over Teun vond ik plezierig.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

42. Ik vond het begin van het verhaal leuker dan het einde.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

43. Ik was tijdens het lezen benieuwd hoe het verhaal afliep.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

44. Heeft u de vragenlijst in één keer zonder pauzes ingevuld?

Ja   Nee

U bent nu bijna aan het einde van de vragenlijst gekomen. Tot slot volgen nog enkele vragen over uw persoonlijke gegevens.

45. Wat is uw leeftijd?

.....

46. Wat is uw geslacht?

Man   Vrouw

47. *Wat is uw hoogst genoten opleiding? (huidig of afgerond)*

Basisonderwijs

Middelbare school

Beroepsonderwijs

Hoger onderwijs

Universiteit

Anders, namelijk: .....

U bent nu aan het einde gekomen van deze enquête. Ik wil u hartelijk danken voor uw tijd en medewerking aan dit onderzoek.

Het doel van deze studie is te onderzoeken in hoeverre de opbouw van een verhaal van invloed is op de mate waarin lezers opgaan in een verhaal, hun emoties en overtuigingen. Indien u geïnteresseerd bent in de uitkomsten van het onderzoek, dan kunt u een e-mail sturen naar esthervanzoelen@student.ru.nl.

Met vriendelijke groet,

Esther van Zoelen

Masterstudent Communicatie & Beïnvloeding

Radboud Universiteit Nijmegen

Bijlage 2: Non-suspense conditie

Beste heer/mevrouw,

Alvast bedankt voor uw tijd en deelname aan dit onderzoek. Na deze introductie verschijnt een verhaal op uw beeldscherm. Het verhaal bestaat uit een aantal dagboekfragmenten. Het kan zijn dat enkele passages u bekend voorkomen. Verschillende delen uit het verhaal zijn afkomstig uit het boek: 'Pogingen iets van het leven te maken' van Hendrik Groen. Indien u dit boek of het vervolg 'Zolang er leven is' in het afgelopen jaar gelezen heeft kunt u helaas niet deelnemen aan het onderzoek.

Ik wil u vragen het verhaal in één keer zonder pauzes aandachtig door te lezen. Na het verhaal volgen een aantal vragen. Vul deze vragen zo eerlijk mogelijk in. Het gaat in deze enquête om uw persoonlijke mening. Er bestaan dus geen goede of foute antwoorden. Uw deelname aan dit onderzoek is vrijwillig. Dat betekent dat u op elk moment kunt stoppen.

Het lezen van het verhaal en invullen van de vragenlijst zal ongeveer twintig tot dertig minuten van uw tijd in beslag nemen. Uw gegevens worden vertrouwelijk en anoniem behandeld en zullen uitsluitend voor deze studie gebruikt worden. Door deel te nemen aan deze enquête geeft u toestemming om uw gegevens te gebruiken voor dit onderzoek.

Indien u vragen heeft over het onderzoek kunt u een e-mail sturen naar: esthervanzoelen@student.ru.nl.

Nogmaals bedankt voor uw deelname aan dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Esther van Zoelen

Masterstudent Communicatie & Beïnvloeding

Radboud Universiteit Nijmegen

21 januari 2016

Aangenaam, mijn naam is Antonius Korterink, Teun voor intimi. U kent mij niet en ik ken u niet, maar ik heb het besluit genomen om u een ongecensureerde kijk te geven in mijn leven. Of wat daar nog van over is. Daarom begin ik een dagboek waarin ik minimaal eens per week zal schrijven. Waarom ik dat doe? Mijn leven loopt op zijn einde. Ik ben 84 jaar moet u weten. Vanmorgen ben ik bij de dokter geweest. Hij vond mijn lijst met kwalen indrukwekkend: druppelen, pijn in de benen, duizelig, bulten, eczeem. Alleen kon hij er niet veel aan doen. Een beetje pappen en nathouden met een pilletje hier en een zalfje daar. Hij vond zelfs nog iets nieuws: een hoge bloeddruk. Dat had ik nog niet. Daar heb ik nu ook pillen voor. De conclusie van zijn verhaal was dat ik niet langer zelfstandig kan wonen. Dat was nogal een klap die ik even moest verwerken. Schrijven schijnt een therapeutische werking te hebben, vandaar dat ik besloten heb een poging te wagen.

Vier weken later...

Vandaag kwam mijn kleindochter Juul op bezoek in het verpleegtehuis waar ik nu al enige tijd met flinke tegenzin woon. Juul is een pientere meid van 21 die Psychologie studeert aan de Universiteit van Utrecht. Ze had iets voor me meegebracht: een nieuwsbericht dat ze van het Internet had gehaald. De jongelui van tegenwoordig lezen geen kranten meer. Ze plukken alles van hun draagbare computer. 'De krant lezen?! Dat is toch onwijs ouderwets opa!' Welnu, het bericht was getiteld: 'Stop het verval, blijf bewegen.' Kort samengevat zegt de wetenschap dat het lichaam en geest in beweging moeten blijven. Vooral de prefrontale cortex, het stukje hersenen dat functies regelt als plannen, initiatief nemen en flexibiliteit. Nou durf ik wel te stellen dat de directie van het tehuis niet veel affiniteit heeft met de prefrontale cortex. Kosten nog moeite worden gespaard om bejaarden gedwee, passief en futloos te maken en dit wordt gecamoufleerd met bingo, de biljartclub en 'lekker-bewegen-voor-ouderen'.

Het bericht deed me denken aan het televisieprogramma 'Krasse Knarren' waar ik onlangs een aflevering van zag. In het programma deden bekende Nederlandse oudjes mee aan een experiment. Voorafgaand aan hun deelname werd hun geheugen, balans, flexibiliteit en loopsnelheid getest. Vervolgens werden zij

samen een week in een nostalgische villa gestopt. De deelnemers waren vanaf dat moment op zichzelf aangewezen: ze moesten zelf hun koffers sjouwen, boodschappen doen, eten koken, schoonmaken, enzovoort. Ook werd er gesport en aan yoga gedaan. Wat bleek? Al na een week voelden de BN'ers zich niet alleen lichamelijk, maar ook geestelijk jonger! Uit de medische test bleek dat hun conditie en geheugen verbeterd waren. Ook na het programma bleven de oudjes actiever en hadden ze meer plezier in het leven. Ik vertelde mijn kleindochter over deze uiterst interessante bevindingen. Juul sprong meteen op uit haar stoel: 'Nou opa, waar wacht je nog op? We gaan er samen eens op uit!' Ik sputterde nog was tegen dat ik al dagen niet buiten was geweest vanwege de kou en de gladheid, maar Juul dulde geen tegenspraak.

Toen we zaten uit te puffen van de inspanning met een kopje thee en een speculaasje, vroeg Juul me hoe het me in het tehuis bevalt. Ik vertelde haar dat ik me de laatste tijd een beetje somber voelde en me vaak verveelde. Volgens Juul moet mijn leven als 'oudje' maar eens flink opgeleukt worden, zodat ik er weer zin in krijg. Ik vrees dat dat niet haalbaar is, maar Juul ziet het als een interessante psychologische uitdaging.

Zes dagen verstreken...

Vanmorgen belde Juul met het bericht dat ik een weekje uit logeren zou gaan. De bestemming was een verrassing. Ze drukte me op het hart genoeg kleren, pillen en zalfjes mee te nemen. Na mijn middagdutje zou een taxi voorrijden om me naar de plek van bestemming te brengen. En zo geschiedde. De taxi bracht me naar het studentenhuus van mijn kleindochter. Twee keurige jonge knapen waren nodig om me de trap op te hijsen. Een derde tilde mijn rollator omhoog. Eenmaal boven werd ik geïnstalleerd op een grote vale fauteuil in een stoffige maffe woonkamer. Onder het genot van een kopje thee deed Juul haar plannen voor de komende week uit de doeken. Ik zou een week bij haar logeren. Ik mag tijdelijk verblijven in de kamer van een van haar huisgenoten die onlangs vertrokken is naar Verweggistan om twee maanden vrijwilligerswerk te doen. Haar overige huisgenoten stonden eerst niet bepaald te springen om een oudje als ik te verwelkomen in hun domein. Juul had ze echter weten te overtuigen door mijn naam op de corveelijst te noteren. 'We zullen

weer eens even wat leven in de brouwerij brengen opa!' Meteen deelde ze mee dat ze vanavond een feestje had en dus uithuizig was. Ze had nog wat macaroni over van gisteren. Dat kon ik opwarmen in de magnetron voor het avondeten. De macaroni heb ik koud gegeten. Ze vergat me te vertellen hoe de magnetron werkte en geen van haar huisgenoten op de eerste etage leek thuis te zijn. Op de tweede verdieping hoorde ik wel wat gestommel. De trap is alleen zo stijl dat ik al na drie treden strandde.

Twee dagen later...

Als ik heel eerlijk ben kan ik nog niet zeggen dat het logeerpartijtje me bevalt. Ik ben hier nu twee dagen. Juul heb ik tot nu toe nauwelijks gezien. Ze heeft het erg druk met uitslapen, studeren en feestjes in de avonden. Gistermiddag heeft ze me meegenomen naar de Appie (zo noemt ze de Albert Heijn) om boodschappen te doen. We gingen te voet en hebben maar liefst drie keer moeten stoppen om uit te rusten. Ik ben deze dagen erg moe en dut regelmatig even weg. Eigenlijk heb ik daar geen tijd voor. Er is genoeg te doen hier in huis. Deze week moet ik het toilet schoonmaken volgens de corveelijst. Vooralsnog heb ik nergens schoonmaakmiddel gevonden. Ik vraag me af of de pot in het afgelopen jaar überhaupt is schoongemaakt. Verder moest ik vandaag opnieuw naar de supermarkt. Er is maar weinig plek in de smoezelige koelkast. Vandaar dat er dagelijks boodschappen gehaald worden. Ik heb me voorgenomen naast de wc ook de koelkast schoon te maken. Mijn eetlust gaat namelijk over zodra ik de deur opentrek. De geur die je tegemoet komt is niet iets om over naar huis te schrijven. Ik had niet gedacht dat ik dit ooit zou zeggen, maar ik ben blij dat ik over vijf dagen terug naar het tehuis mag. Mijn krakende lijf is niet gemaakt voor het leven in een oud, tochtig en vies studentenhuus.

Toch heeft het leven hier ook voordelen. Ik maak een hoop mee en zie iedere dag nieuwe gezichten. Het grappige is dat ze me allemaal opa Teun noemen en altijd in zijn voor een praatje. Waar het in het verpleegtehuis een komen en gaan was van levenden en doden, barst het hier van het leven. Tot diep in de nacht wordt er hier geleefd, gezongen en gedronken. Afgelopen nacht heb ik geen oog dicht gedaan. Mijn bovenbuurman gaf een partijtje en dat ging gepaard met een hoop gestamp en

harde muziek. Het gevolg is dat ik vandaag al meerdere malen in slaap ben gevallen boven de krant en voor de televisie. Zoveel levendigheid is een oude man als ik niet meer gewend. Had ik maar een paar van die geheimzinnige pilletjes waar de jeugd van tegenwoordig vierentwintig uur achter elkaar op kan dansen. Ik hoef niet ineens te kunnen dansen hoor, maar een paar uur rondscharrelen zonder moe te worden zou wel fijn zijn.

De volgende dag...

Ondanks de viezigheid en herrie begin ik me hier steeds meer thuis te voelen. Ik heb zelfs vriendschap gesloten met Aaron, een huisgenoot van Juul. 22 jaar en een boom van een kerel, maar reuze vriendelijk. Ik ontmoette hem gisterochtend in de keuken. Onder het genot van een kopje koffie babbelden we wat. Toen ik aanstalten maakte om naar buiten te gaan om een boodschap te doen stelde hij voor om samen te gaan. Onderweg hebben we maar één keer even uitgerust. Ik wilde me niet laten kennen tegenover zo'n jonge knul. Aaron is bovendien enorm sterk en zo fit als een hoentje. Dat moet ook wel want hij studeert Sport en Beweging. Nooit geweten dat daar een studie voor is! Eenmaal thuis stortte ik me puffend op een stoel terwijl Aaron de zware boodschappentassen naar boven tilde. 'Meneer Kortering u moet nodig iets aan uw conditie doen, anders bent u straks volledig vastgeroest!' 'Ik ga u helpen, maar u zult het zelf moeten doen.' Ik sputterde nog wat over mijn kwalen, maar Aaron wilde er niets over horen. 'U moet uzelf kleine doelen stellen. En hard werken om ervoor te zorgen dat iedere dag die u nog heeft de moeite waard is.' Daar moest ik hem gelijk in geven. Aaron heeft beloofd een trainingsschema op te stellen zodat ik straks één kilometer achtereen kan wandelen. 'Nog even en u loopt weer als een kievit meneer Kortering!' Ik word al moe als ik er aan denk! Morgen beginnen we. Juul heeft beloofd mee te doen aan de training van 10 uur. Ik hoop maar dat ze niet vergeet haar wekker te zetten.

Een dag later...

Drie ommetjes per dag moet ik maken. Elke dag een paar minuten langer. De eerste trainingsdag was zeer geslaagd. Juul was al vroeg uit de veren en besloot spontaan eieren met spek voor me te bakken. 'Krachtvoer opa! Je moet goed eten dan houd je

het langer vol.' Stipt om 10 uur stonden we met zijn drieën buiten. We liepen 3 keer een stuk van 300 meter. Reuze gezellig en de training was zo voorbij. Juul was vrij en samen hebben we nog twee keer een ommetje gemaakt. Als dank heb ik haar 's middags getrakteerd op een appelgebakje en een kopje koffie bij Tante Truus. Een bruin café hier om de hoek. Ik mocht haar alleen trakteren op voorwaarde dat ik er geen gewoonte van ging maken. We speelden een potje rummikub (ik won!) en wandelden, nouja ik schuifelde, weer naar huis. Een heerlijke dag. Ik ben doodmoe, maar gelukkig. Over een paar dagen moet ik weer naar het verpleegtehuis. Ik zie er enorm tegen op. De dagen duren er zoveel langer en het geklaag van mijn medebewoners maakt me somber.

Weer een dag later...

Goed nieuws! Ik mag een paar weken langer blijven. Gisteravond kwamen Juul en Aaron bij me op de koffie. Tijdens de maandelijkse huisvergadering was mijn verblijf in het studentenhuis besproken. Juul en Aaron hadden een verzoek ingediend om mijn verblijf met een aantal weken te verlengen. Er was gestemd en wonder boven wonder stemden alle bewoners in met het verzoek. Stiekem pinkte ik een traantje weg toen ze me dit nieuws kwamen brengen. Ik deed maar net of ik mijn neus moest snuiten. Juul gaf me drie dikke zoenen toen ik zei dat ik graag op het aanbod inging en Aaron schudde me stevig de hand. Juul zou haar ouders inschakelen om alles met het tehuis te regelen. En zo geschiedde dat ik op mijn 84ste nog 'op mezelf' ben gaan wonen. Ik ben zo opgewonden dat ik bang ben dat ik vannacht geen oog dicht doe.

Als nieuwe bewoner van dit huis mag ik voortaan ook bij de maandelijkse huisvergaderingen aanwezig zijn. Ook al is de volgende vergadering pas over een maand, ik heb alvast een agendapunt. Ik zou ik willen voorstellen de schoonmaakfrequentie iets op te schroeven. Niemand houdt zich aan de corveelijst en de afwas wordt pas gedaan als alle borden en pannen vies zijn. Wanneer dit het geval is slaat een van de bewoners met een pollepel op een pan. Vervolgens stormen de overige huisgenoten de keuken binnen met hun theedoek in de aanslag en de radio gaat aan. Na de afwas blijft de schone vaat achter op een vies aanrecht waar zo nu en dan de familie muis overheen trippelt. Nee, erg opgeruimd zijn ze hier niet. Onlangs viel ik bijna van de trap vanwege het oud papier dat er op verzameld wordt.

Drie dagen verstreken...

Excuseer me dat ik over het weer begin, maar het was gisteren een prachtige dag. Niet te warm en niet te koud. Het vroege lente zonnetje doet zijn werk. 's Middags met een krantje en een boek in het park gezeten. Eerst met Juul, die na een uurtje naar college ging. Daarna met Aaron, die een fles jenever uit zijn rugzak toverde en een borrelglasje uit zijn binnenzak. Zelf dronk hij bier. Zo zaten wij als twee keurige zwervers op een bankje in het park te drinken tot ik een beetje rozig werd. Samen liepen we naar huis. Ik enigszins onvast ter been van de drank. Aaron gaf me een arm. Juul zei vanmorgen dat het, vanaf haar balkon, een aandoenlijk gezicht was geweest. Thuis ben ik op de bank in slaap gevallen en pas om elf uur weer wakker geworden. Juul heeft nog even om de hoek van de deur gekeken. Ze heeft gecontroleerd of ik nog leefde maar wakker maken vond ze niet de moeite waard.

Vier dagen gingen voorbij...

Inmiddels zijn er vier weken verstreken sinds mijn laatste bezoek aan dokter Kruisweg. Vanmiddag moet ik weer langskomen voor een kleine onderhoudsbeurt. Aaron zal me begeleiden. We gaan met de bus, zodat ik nog wat extra beweging krijg vandaag. Ik ben er zenuwachtig van. Stiekem hoop ik dat mijn gezondheid verbeterd is. Ik heb me de laatste twee weken keurig aan mijn trainingsschema gehouden en durf wel te zeggen dat ik vooruit ga. De rollator is vervuild voor een stok en de trap kan ik inmiddels zelfstandig beklimmen. Bovendien ben ik, ten opzichte van vier weken geleden, naar mijn idee minuten sneller in het oplossen van een kruiswoordpuzzel. De verwachtingen zijn hooggespannen!

Een dag later...

Meteen bij binnenkomst gaf dokter Kruisweg me een compliment. 'Meneer Korterink bent u soms verliefd? U straalt helemaal.' Vol trots vertelde ik hem over mijn trainingsdoelen en verblijf in het studentenhuis. In eerste instantie keek hij me een beetje vreemd aan toen ik over het studentenhuis vertelde. Ik denk dat hij dacht dat ik begin te dementeren. Toen ik echter stug bleef volhouden begon hij te grinniken en schudde zijn hoofd 'U bent me er eentje meneer Korterink. Laten we eens kijken of uw nieuwe levensstijl uw gezondheid ten goede komt.' En of dat het

geval was! Mijn hoge bloeddruk bleek als sneeuw voor de zon verdwenen en op alle testen scoorde ik beduidend beter dan de vorige keer. Ook de cognitieve testjes bleken positief! Ik ben niet dement en heb ook geen Alzheimer. Alleen het druppelen, de bulten en eczeem waren niet verbeterd. De dokter kon niet anders dan een aantal pillen van mijn lijstje schrappen. 'Ga zo door meneer Kortterink! Het lijkt er op dat uw verjongingskuur aanslaat.' Om het te vieren ben ik samen met Juul en Aaron een pilsje gaan drinken bij Tante Truus, reuzegezellig.

Ik heb wat zitten terugbladeren in mijn dagboek. Ik heb in tijden niet zo'n plezier gehad als de afgelopen weken hier in het studentenhuis. Een groot contrast met het leven in het verpleegtehuis waar ik eerst woonde. Ik zal het u laten lezen. Dokter Kruiswijk had me kort daarvoor verteld dat ik niet langer zelfstandig kon wonen. Ik woonde net in het verpleegtehuis en was niet erg gelukkig...

1 februari 2016

Sneller dan verwacht kwam er een plekje vrij in het verpleegtehuis. Het schijnt hier een komen en gaan te zijn van levenden en doden. Erg hoopgevend is dat niet. Afgelopen week ben ik verhuisd en betrok ik mijn kamertje hier in het tehuis. Ik zal proberen u een levendig beeld te schetsen van mijn nieuwe onderkomen. Alhoewel, veel leven zit er niet in mijn medebewoners...

Het tehuis is gebouwd ergens eind jaren zestig, toen kinderen het te druk kregen om hun oude vaders en moeders in huis te nemen. Of daar gewoon helemaal geen zin in hadden. En ik zal de laatste zijn die daar geen begrip voor kan opbrengen.

In de afgelopen twintig jaar is het tehuis twee keer halfbakken gerenoveerd. Er is echter nooit rekening gehouden met al die scootmobielen en rollators die hier tegenwoordig rondrijden. Er kunnen maar twee scootmobielen of vier rollators tegelijk in de lift. Voor dat allemaal in- en uitgeparkeerd is ben je een kwartier verder. Tot voor kort was ik genoodzaakt thuis dagelijks de trap te nemen, maar dat hoeft hier niet meer. Eerlijk gezegd red ik het ook niet meer. Noodgedwongen sta ik nu regelmatig in de file voor de lift.

Het tehuis heeft een mooie tuin, maar om onduidelijke redenen zit hij op slot. Er mag niemand in 's winters. Vermoedelijk betutteling. De directie weet wat goed is voor de bewoners. Ook geldt nu al drie dagen een negatief reisadvies op last

van de directie. Een gebroken heup zit immers in een klein hoekje. Zodoende zitten de oudjes voor de ramen te kijken naar de sneeuw die maar niet wil smelten.

Vijf dagen later...

Inmiddels zit ik hier al ruim twee weken. Helaas heb ik niet veel interessante zaken te melden. Er gebeurt hier niet bijzonder veel. En om nou uitgebreid in te gaan op mevrouw Leenders die tijdens het diner in slaap viel en met haar gezicht in haar bord soep belandde. Dat lijkt me niet erg boeiend. Laat ik u daarom een beeld schetsen van een doorsnee dag in het tehuis.

Rond half negen sta ik op. Dan ga ik naar de minisupermarkt en haal twee verse broodjes. Bij het ontbijt lees ik de Volkskrant. Daarna schrijf ik in mijn dagboek of maak een kruiswoordpuzzel. Vervolgens drink ik beneden koffie en rook buiten een sigaartje. Na het hoesten, rond half twaalf, doe ik mijn gymnastiek in de vorm van een ommetje door het huis of in de omgeving. Al worden die ommetjes steeds kleiner. Om één uur eet ik in het huisrestaurant. Het besluit om beneden te eten moet een week van tevoren worden genomen. De bewoners krijgen dan namelijk een formulier. Daarop moet je voor zeven dagen aangeven of je 's middags en/of 's avonds komt eten, en wat je wilt eten. Voor de avonden kun je kiezen uit drie hoofdgerechten, twee voorgerechten en twee toetjes. Je hoeft alleen maar kruisjes te zetten. Je naam staat er al boven, net als alle dieetvoorschriften. In feite hoef je nergens over na te denken en van spontaniteit is geen sprake.

Na de lunch doe ik vaak een kwartiertje de ogen dicht als opmaat voor de middagactiviteit. Ik doe graag iets buitenshuis maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat mijn toenemende gebrek aan mobiliteit dat steeds moeilijker maakt. Ik dwing mijzelf tot minimaal één wandelingetje per dag, als het niet anders kan ook in de stromende regen. 's Middags lees ik veel. Kranten, tijdschriften en boeken. Eind van de middag een theevisite hier of daar of, een paar keer in de week, een klein borreltje. Ik drink echter met mate, anders val ik voor het eten al in slaap. Na de borrel knap ik mijzelf nog even op en ga daarna beneden eten. Ondanks al het geklaag smaakt het me meestal uitstekend. Ik kan regelmatig de complimenten aan de kok laten overbrengen. Na het eten koffie. Na de koffie televisie. Na de televisie naar bed. Erg avontuurlijk of verheffend is het niet. Ik kan er niet meer van maken.

Een week ging voorbij...

Ik ben vandaag tot een schokkende conclusie gekomen: ik ben een oude zeurpiet aan het worden. Wat wil je ook? Er is hier maar weinig vertier en alle dagen zijn hetzelfde. Bovendien verdwijnt het besef welke dag van de week het is als een mens niet naar zijn werk moet. De enige dag die zich onderscheidt is de zondag. 's Morgens omdat driekwart van de bewoners naar de kerk gaat en 's middags omdat er kinderen en kleinkinderen op visite komen.

Het gesteun en gekreun van mijn medebewoners draagt ook niet bij aan mijn goede humeur. Klagen is tijdverdrijf nummer één in de conversatiezaal. Ik denk niet dat er ooit een half uur voorbijgaat zonder dat iemand een ziekte ter sprake brengt. Nee, erg opbeurend zijn de gesprekken tijdens de koffie niet. Ik moet eerlijk bekennen dat ik zelf ook steeds somberder wordt sinds ik hier zit. Je wordt geacht te genieten van je oude dag, maar dat valt nog niet altijd mee...

Drie dagen verstreken...

Vanmorgen deed ik weer een poging om zonder boodschappenlijstje naar de minisupermarkt te gaan. Van de tien dingen die ik moest halen, kon ik mij er maar vier herinneren. Tijdens mijn tweede bezoek heb ik daarom mijn lijstje maar meegenomen anders zou ik nog een derde keer moeten gaan.

Niet alleen het geheugen gaat achteruit. Alles gaat langzamer met het klimmen der jaren. Lopen, eten, praten, denken. Ook lezen. Met de dikke zaterdagkrant doe ik inmiddels drie tot vier dagen. De maximale afstand die ik tegenwoordig te voet kan afleggen is ongeveer tweemaal 400 meter met halverwege een bankje. Veel verder red ik niet meer. De wereld wordt klein. Van huis uit heb ik vier verschillende rondjes van ongeveer een kilometer.

Mijn lichaam kraakt in al zijn voegen. Niets kan de aftakeling stuiten. Ik heb hooguit eens een dag wat minder last van het een of ander maar echt de goede kant op, dat gaat het nooit meer. Er gaat niet opeens weer haar groeien. Tenminste niet op je kop, wel uit je neus en oren. De aderen slibben niet weer open. Er verdwijnt geen bult en de kraan beneden stopt niet met druppelen. Eenrichtingsverkeer naar de kist is het. Nooit word je jonger, geen dag, geen uur, geen minuut. Morgen moet

ik weer naar de dokter voor mijn maandelijkse keuring. Eens zien of hij nog iets opbeurends te vertellen heeft...

De volgende dag...

Vanmorgen ben ik bij de dokter geweest. Erg hoopgevend was het bezoek niet. In vergelijking met de vorige keer scoorde ik deze keer beduidend lager. Tal van onderdelen naderen de uiterste houdbaarheidsdatum of zijn daar al iets overheen. Mijn gewrichten tonen tekenen van hinderlijke slijtage, mijn prostaat is niet meer te repareren, mijn longen zijn stevig doorrookt en werken nog maar op halve kracht en het hart is slecht. Was mijn geest tijdens de vorige controle nog helder genoeg om het verval bewust mee te maken, dit keer signaleerde de arts toch enkele tekenen van Alzheimer. Nou, dank u dokter. Hij wil me over vier weken weer zien...

Terug in het studentenhuis...

Die dokter Kruiswijk! Hij had vast nooit gedacht dat ik enkele weken later een verjongingskuur zou ondergaan die zo goed zou aanslaan. Ikzelf had dit evenmin kunnen bedenken. Mijn leven is aardig opgeleukt en het verval is enigszins gestaakt. Welnu, ik zal eens kijken of een van mijn huisgenoten zin hebben in een borreltje bij Tante Truus. Ik trakteer! Ik heb immers wat te vieren: ik ben fitter dan ik in jaren ben geweest.

1. Heeft u het verhaal aan één stuk door gelezen?

0 Ja   0 Nee

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

2. Studenten zijn bereid iets te doen voor ouderen.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

3. Studenten kijken niet om naar hun grootouders.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

4. Een studentenhuis is een vieze en ongezonde leefomgeving voor een kwetsbare oudere.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

5. Een studentenhuis is geen veilige plek voor ouderen.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

De onderstaande vragen gaan over ouderen die in een verpleegtehuis wonen. Het gaat om ouderen die niet langer zelfstandig kunnen wonen en niet meer voor zichzelf kunnen zorgen. Het gaat niet over ouderen die dementeren.

Geef aan in hoeverre u het met de onderstaande stellingen eens bent:

6. Het is goed om ouderen die eigenlijk niet meer zelfstandig kunnen wonen toch thuis te laten wonen.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

7. Een verpleegtehuis is een veilige plek voor ouderen.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

8. Ouderen die in een verpleegtehuis wonen hoeven lichamelijk en geestelijk niet sneller achteruit te gaan, dan ouderen die thuis (mantel)zorg krijgen.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

9. Het is goed als ouderen die in een verpleegtehuis wonen zoveel mogelijk worden geholpen met basale handelingen (lichamelijke verzorging, schoonmaken, boodschappen, koken, enzovoort).

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

10. Het verplegend personeel zou zich meer moeten aantrekken van ouderen die geholpen willen worden.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

11. Als mensen niet meer goed in staat zijn om zelf hun boodschappen te doen, moet deze taak van hen overgenomen worden.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

12. *Het verplegend personeel neemt teveel taken van ouderen over.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

13. *Het verplegend personeel ontziet ouderen teveel.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

14. *Als een oudere eenmaal met een rollator loopt is het erg onwaarschijnlijk dat hij/zij daarna weer zelfstandig zonder stok of rollator zal lopen.*

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

De onderstaande vragen gaan over uw ervaringen en kennis over de gang van zaken in een studentenhuis.

15. *In hoeverre bent u bekend met de gang van zaken in een studentenhuis?*

Weinig 1 2 3 4 5 6 7 Veel

16. *Woont u of heeft u zelf in een studentenhuis gewoond?*

0 Ja 0 Nee

17. *Kent u mensen in uw directe omgeving die in een studentenhuis wonen of hebben gewoond?*

0 Ja 0 Nee

Hieronder volgen een aantal vragen over uw ervaringen en kennis over de gang van zaken in een verpleegtehuis.

18. *In hoeverre bent u bekend met de gang van zaken in een verpleegtehuis?*

Weinig 1 2 3 4 5 6 7 Veel

19. *Werkt u in een verpleegtehuis?*

0 Ja 0 Nee

20. *Kent u mensen in uw directe omgeving die in een verpleegtehuis wonen of hebben gewoond?*

0 Ja 0 Nee

Geef aan in hoeverre u het met de volgende stellingen eens bent:

21. *Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door het verhaal.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

22. *Tijdens het lezen was ik volledig geconcentreerd op het verhaal.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

23. *Terwijl ik het verhaal las, maakte ik me een voorstelling van de gebeurtenissen die in het verhaal plaatsvonden.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

24. *Ik had een levendig beeld van de gebeurtenissen in het verhaal.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

25. *Het verhaal raakte me.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

26. *Het verhaal maakte emoties bij me los.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen?

27. *Tijdens het lezen ging ik helemaal op in het verhaal.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

28. *Ik werd meegesleept door het verhaal.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

29. *Tijdens het lezen had ik het gevoel alsof ik bij de gebeurtenissen in het verhaal aanwezig was.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

30. *Terwijl ik het verhaal las, was ik in mijn verbeelding in de wereld van het verhaal.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

31. *Tijdens het lezen was ik me nauwelijks meer bewust van de ruimte om me heen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

32. *Terwijl ik aan het lezen was, vergat ik de wereld om me heen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

33. *Tijdens het lezen dacht ik even niet meer aan de dingen die me de laatste tijd bezighielden.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

34. *Toen ik het gedeelte las waar Teun in het studentenhuis woonde, voelde ik de volgende emoties:*

Verontwaardiging

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Zwaarmoedigheid

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Wanhoop

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Opluchting

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Blijdschap

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Verrassing

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

35. *Toen ik het gedeelte las waar Teun in het verpleegtehuis woonde, voelde ik de volgende emoties:*

Verontwaardiging

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Zwaarmoedigheid

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Wanhoop

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

Opluchting

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Blijdschap

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Verrassing

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

Geef aan in hoeverre u het met de onderstaande stellingen eens bent:

36. Ik voelde mee met Teun.

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

37. Tijdens het lezen voelde ik me vrolijk als Teun zich vrolijk voelde.

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

38. Tijdens het lezen voelde ik me somber als Teun zich somber voelde.

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

39. Toen Teun van de dokter te horen kreeg dat hij naar het verpleegtehuis moest had ik met hem te doen.

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

40. Ik vond het verhaal over Teun:

Moeilijk 1 2 3 4 5 6 7 *Makkelijk*

Onduidelijk 1 2 3 4 5 6 7 *Duidelijk*

Logisch opgebouwd 1 2 3 4 5 6 7 *Onlogisch opgebouwd*

Niet overtuigend 1 2 3 4 5 6 7 *Overtuigend*

Samenhangend 1 2 3 4 5 6 7 *Onsamenhangend*

Geloofwaardig 1 2 3 4 5 6 7 *Ongeloofwaardig*

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stellingen eens bent?

41. Het lezen van het verhaal over Teun vond ik plezierig.

Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal mee eens

42. *Ik vond het begin van het verhaal leuker dan het einde.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

43. *Ik was tijdens het lezen benieuwd hoe het verhaal afliep.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

44. *Heeft u de vragenlijst in één keer zonder pauzes ingevuld?*

Ja   Nee

U bent nu bijna aan het einde van de vragenlijst gekomen. Tot slot volgen nog enkele vragen over uw persoonlijke gegevens.

45. *Wat is uw leeftijd?*

.....

46. *Wat is uw geslacht?*

Man   Vrouw

47. *Wat is uw hoogst genoten opleiding? (huidig of afgerond)*

Basisonderwijs

Middelbare school

Beroepsonderwijs

Hoger onderwijs

Universiteit

Anders, namelijk: .....

U bent nu aan het einde gekomen van deze enquête. Ik wil u hartelijk danken voor uw tijd en medewerking aan dit onderzoek.

Het doel van deze studie is te onderzoeken in hoeverre de opbouw van een verhaal van invloed is op de mate waarin lezers opgaan in een verhaal, hun emoties en overtuigingen. Indien u geïnteresseerd bent in de uitkomsten van het onderzoek, dan kunt u een e-mail sturen naar esthervanzoelen@student.ru.nl.

Met vriendelijke groet,

Esther van Zoelen

Masterstudent Communicatie & Beïnvloeding

Radboud Universiteit Nijmegen

Bijlage 3: Controleconditie

Beste heer/mevrouw,

Alvast bedankt voor uw tijd en deelname aan dit onderzoek. Na deze introductie verschijnen een aantal vragen op uw beeldscherm. Vul deze vragen zo eerlijk mogelijk in. Het gaat in deze enquête om uw persoonlijke mening. Er bestaan dus geen goede of foute antwoorden. Uw deelname aan dit onderzoek is vrijwillig. Dat betekent dat u op elk moment kunt stoppen.

Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer tien minuten van uw tijd in beslag nemen. Uw gegevens worden vertrouwelijk en anoniem behandeld en zullen uitsluitend voor deze studie gebruikt worden. Door deel te nemen aan deze enquête geeft u toestemming om uw gegevens te gebruiken voor dit onderzoek.

Indien u vragen heeft over het onderzoek kunt u een e-mail sturen naar: esthervanzoelen@student.ru.nl.

Nogmaals bedankt voor uw deelname aan dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Esther van Zoelen

Masterstudent Communicatie & Beïnvloeding

Radboud Universiteit Nijmegen

De onderstaande vragen gaan over ouderen die in een verpleegtehuis wonen. Het gaat om ouderen die niet langer zelfstandig kunnen wonen en niet meer voor zichzelf kunnen zorgen. Het gaat niet over ouderen die dementeren.

Geef aan in hoeverre u het met de onderstaande stellingen eens bent:

1. Ouderen die in een verpleegtehuis wonen hoeven lichamelijk en geestelijk niet sneller achteruit te gaan, dan ouderen die thuis (mantel)zorg krijgen.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

2. *Het is goed om ouderen die eigenlijk niet meer zelfstandig kunnen wonen toch thuis te laten wonen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

3. *Een verpleegtehuis is een veilige plek voor ouderen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

4. *Het is goed als ouderen die in een verpleegtehuis wonen zoveel mogelijk worden geholpen met basale handelingen (lichamelijke verzorging, schoonmaken, boodschappen, koken, enzovoort).*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

5. *Het verplegend personeel zou zich meer moeten aantrekken van ouderen die geholpen willen worden.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

6. *Als mensen niet meer goed in staat zijn om zelf hun boodschappen te doen, moet deze taak van hen overgenomen worden.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

7. *Het verplegend personeel neemt teveel taken van ouderen over.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

8. *Het verplegend personeel ontziet ouderen teveel.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

9. *Als een oudere eenmaal met een rollator loopt is het erg onwaarschijnlijk dat hij/zij daarna weer zelfstandig zonder stok of rollator zal lopen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

De onderstaande stellingen gaan over ouderen die in een andere (woon)omgeving terechtkomen.

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

10. *Studenten zijn bereid iets te doen voor ouderen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

11. *Studenten kijken niet om naar hun grootouders.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

12. *Een studentenhuis is een vieze en ongezonde leefomgeving voor een kwetsbare oudere.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

13. *Een studentenhuis is geen veilige plek voor ouderen.*

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   6   7   Helemaal mee eens

De onderstaande vragen gaan over uw ervaringen en kennis over de gang van zaken in een verpleegtehuis.

14. *In hoeverre bent u bekend met de gang van zaken in een verpleegtehuis?*

Weinig   1   2   3   4   5   6   7   Veel

15. *Werkt u in een verpleegtehuis?*

Ja   Nee

16. *Kent u mensen in uw directe omgeving die in een verpleegtehuis wonen of hebben gewoond?*

Ja   Nee

De onderstaande vragen gaan over uw ervaringen en kennis over de gang van zaken in een studentenhuis.

17. *In hoeverre bent u bekend met de gang van zaken in een studentenhuis?*

Weinig   1   2   3   4   5   6   7   Veel

18. *Woont u of heeft u zelf in een studentenhuis gewoond?*

Ja   Nee

19. *Kent u mensen in uw directe omgeving die in een studentenhuis wonen of hebben gewoond?*

Ja   Nee

20. *Heeft u de vragenlijst in één keer zonder pauzes ingevuld?*

Ja   Nee

U bent nu bijna aan het einde van de vragenlijst gekomen. Tot slot volgen nog enkele vragen over uw persoonlijke gegevens.

21. *Wat is uw leeftijd?*

.....

22. *Wat is uw geslacht?*

Man   Vrouw

23. *Wat is uw hoogst genoten opleiding? (huidig of afgerond)*

Basisonderwijs

Middelbare school

Beroepsonderwijs

Hoger onderwijs

Universiteit

Anders, namelijk: .....

U bent nu aan het einde gekomen van deze enquête. Ik wil u hartelijk danken voor uw tijd en medewerking aan dit onderzoek.

Indien u geïnteresseerd bent in de uitkomsten van het onderzoek, dan kunt u een e-mail sturen naar: esthervanzoelen@student.ru.nl.

Met vriendelijke groet,

Esther van Zoelen

Masterstudent Communicatie & Beïnvloeding

Radboud Universiteit Nijmegen